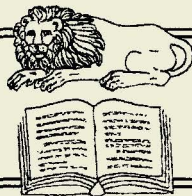

Jeromos füzetek

Bibliatudomány - Bibliaapostolság

60. szám

Aratás, 2005

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2005

Úton (V.É. felvétele)	címlap
Ajánlás	1
40 éves a Dei Verbum (Székely István)	2
Az atya-Isten fogalma a szövetségközi irodalomban, és ennek újszövetségi vonatkozásai (Hantos-Varga Márta Eszter)	4
Zarándoklat Emmauszba a Szentföldön (Gyürki László)	15
Bibliai kultúrtörténet 1. Az öltözködés (Gelley A., Zsuppán M.)	21
A papi öltözék (Timkó Imre rajzai)	25
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 50. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	29
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	44
Olvasóink kérdezik (Thorday Attila)	47
Állatok a Bibliában: A kutya	49
Társulatunk életéből	51
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

jeromos@biblia-tarsulat.hu

www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: 3.14L Nyomdaipari Szolgáltató Kft.

Ajánlás

»Emberek halászaivá teszek«, de nektek is szívvel-lélekkel kell e munkába beállnotok. Hatalmat adok; e hatalmat éltetekké kell változtatnotok. Küldetést adok; e küldetésben folyton kell járnotok. Magamhoz emellek; ez Istenközelséget át kell élnetek; nem mechanikus eszközeim vagytok, hanem apostolok. Oltáriszentséget bízok rátok; éltetek az itt rejtő erőnek kommentárja legyen; evangéliumot adok, mélységeiben kell laknotok. Szóval: én teszek, de nektek is egész élteteket kell befektetnetek.

Prohászka Ottokár
Elmélkedések az Evangéliumról

40 éves a Dei Verbum

A Bulletin Dei Verbum 3-4/2004. számának vezércikke (Claudio Ettl írása) felidézi az *idén 40 éves* (1965. nov. 18-án elfogadott) *Dei Verbum konstitúció* létrejöttét, méltatja jelentőségét és vázolja egyre szélesebb körben kibontakozó hatását. Egyházunk a Biblia történeti kritikai értelmezését a 19. század közepétől mintegy száz éven át mereven ellenezte, s ennek hatása a gyakorlatban tovább érvényesült a Divino Afflante Spiritu (XII.Pius pápa körlevele, 1943) pozitív állásfoglalása után is. Ugyanezt tükrözte a II.Vatikáni Zsinaton az isteni kinyilatkoztatásról kiadandó dogmatikai konstitúció első tervezete (1962. novemberében); ez azonban a zsinati atyák körében olyan heves ellenzésre talált, hogy XXIII. János pápa új tervezet készítésére az egymással szembenállókból új (paritásos) bizottságot nevezett ki; ennek egyik elnöke Bea bíboros volt. Így sok vita és türelmes egyeztetés után 3 év múlva került plénum elé az új tervezet, s azt végül 2344 igen és 6 nem szavazattal elfogadták és ünnepélyesen kihirdették.

A konstitúció ugyan – kompromisszumok eredményeként – nyitva hagyott egyes kérdéseket (további teológiai vizsgálatok számára), de határozott útmutatás a Szentírásnak az Egyház hitében és életében való fontos szerepére és a korszerű bibliamagyarázatra. Kifejti a kinyilatkoztatás történetiségét, és magyarázza továbbadásának emberi formáját. Meghatározza az egzegéták fontos szerepét, amelynek segítenie kell a tanítóhivatal ítéletét (mind az értelmezés, mind a kánoniség ügyében). De a Dei Verbum nem csak az egzegézisnek, hanem a bibliai alapú lelkipásztori munkának is Magna Chartája lett. Ösztönzés és irányelv a Szentírás fordítására, különféle kiadásaira, terjesztésére, hirdetésére, sokoldalú közkinccsé tételére, beleértve a más keresztény közösségekkel való együttműködést is. A konstitúció szerint az Egyház számára Isten Szava a teológia lelke és az élet kegyere.

A 40 év folyamán Egyházunkban fellendült a biblikus pasztoráció, számos új formában és módszerrel. A mai *Katolikus Bibliaszövetség* 1969. ápr. 19-én alakult, miután Bea bíboros 1968-ban tanácskozársra hívta össze a világszerte már működő katolikus bibliaapostoli szerve-

zetek képviselőit. A világszövetségnek ma 311 szervezet ill. intézmény a tagja, 127 országból. – A bibliamagyarázat és -apostolság terén fontos segítség a Pápai Biblikus Bizottság által 1993-ban kiadott **»Szentírasmagyarázat az Egyházban«** dokumentum.

A Zsinat nyomán a kinyilatkoztatás kincse, amely az Egyházra van bízva, egyre mélyebben bejut az emberek szívébe. Ugyanakkor új nehézségekkel is szembe kell néznünk (ilyen pl. a fundamentalizmus). Fontos, hogy a kinyilatkoztatás kincsét minden nép minden nemzedéke a saját gondolkodásával szívja magába. Ezt kell együtt szolgálnia az egzegézisnek és a biblikus pasztorációnak.

A bibliaapostolság híreiből A Bulletin Dei Verbum 3-4/2004. tájékoztatókat közöl a Katolikus Bibliaszövetség munkájáról (és így a bibliaapostolság híreiről) Afrikából, Latinamerikából, Óceániából és Középeurópából. A legutóbbi a »Középeurópai szubrégió« képviselőinek Dolany-ban (Olomouc közelében, a Cseh Bibliaközpont házában) tartott összejövétele alapján ismerteti a velünk szomszédos vagy közeli országok helyzetét (pl. 2003-ban Biblia-év Horvátországban; ifjúsági táborok Romániában; fiatalok Biblia-Olimpiája Szlovákiában; Ausztriában 300 000 látogatót vonzó bibliaiállítás a 40 éves Linzi Bibliaközpont és a salzburgi szervezet közös rendezésében). *Magyarországról* a Biblia-konkordancia folyamatban lévő munkáját, a cigány bibliafordítást és a már több mint 1000 résztvevő által elvégzett bibliaapostoli szemináriumokat emeli ki.

Érdekes az a program, amit *Costa Rica püspöki kara* az immár 12. éve minden egyházmegyében szeptember végén megtartott *bibliahét tárgyaként* 2004-ben ajánlott. A »Biblia és Egyház hét« napjainak irányszavai és javasolt alapszövegei: személyes olvasás (Zsolt 119,1-32); család (MTörv 6,6-7); katekézis (2 Tim 3,14-17); liturgia (Neh 8,1-12); társadalom (Csel 4,32-37); pasztoráció: evangelizálás, Eucharisztia, karitás (Csel 3,44-49); ökumené (1 Kor 1,10-17). Az ajánlott liturgikus kereten kívül az összes napokra javasolt munkamódszer: élethelyzet, a Szó meghallgatása, elmélyítése, szellemének megbeszélése, végül imába foglalása. (A folyóirat ezt 6 oldalon részletezi.)

A *Dei Verbum* konstitúció elfogadásának 40. éve alkalmából a Katolikus Bibliaszövetség 2005.szept.14-18. között *nemzetközi kongresszust* tart Rómában.

Székely István

Hantos-Varga Márta Eszter

Az atya-Isten fogalma a szövetségközi irodalomban és ennek újszövetségi vonatkozásai

I.1 Bevezetés

Nem pusztán belátott – s elfogadott – teológiai igazság, hanem egy konfliktusokkal terhelt közegben naponta megélt tapasztalat eredménye ezen dolgozat témájának ötlete. Nem kuriózumok keresése a célja. Inkább annak felfedezése, hogy amennyiben az Egyház (vagy annak tagja) nem a kontinuitás logikájában szemléli önmagát és hivatását, saját identitását csonkítja, valamint nem ragadja meg – még intellektuálisan sem – Isten üdvtervét a maga teljességében.¹ Ezen túl keresztény öntudatunkat is erősíti a "rácsodálkozásnak" öröme: a Jézus Krisztus által közölt kinyilatkoztatás nemcsak belesimul egy koherens és dinamikus történetbe (oikónómia), hanem annak tartalmi újdonsága serkent az istenszeretet mélyebb megélésére. Az az érdeklődés, mely egyszerre keresi az említett két aspektust (a folyamatos-ságot és az eredetiséget), támaszkodhat a Szentszék által kiadott útmutató alábbi gondolatára: "Bármennyire új is az Egyház és a kereszténység, eredetük az időszámításunk szerinti I. század környezetében keresendő, még mélyebben pedig "Isten titkában" (Nostra aetate, 4), amely az atyákban, Mózesben és a prófétákban valósult

¹ „L'attitude des chrétiens à l'égard du judaïsme. Orientation pastorales du Comité épiscopale pour les relations avec le judaïsme" Conférence épiscopale française. Documents Episcopat, *Bulletin de la Conférence épiscopale française* 10 (avril 1973 Paris) 7 b,c:

„Izrael és az Egyház nem egymást kiegészítő intézmények. Az egymással való szemben állás tartóssága az isteni terv befejezetlenségének jele. A zsidó nép és a kereszténység kapcsolatát kölcsönös megkérdőjelezés jellemzi, vagy ahogy Szt. Pál mondja, vetélkedésre vannak sarkallva a későbbi egység érdekében... Ha zsidók és keresztények saját útjukat járva betöltik hivatásukat, a történelmi tapasztalat szerint útjaik keresztezik egymást. Vagy nem a messiási időkre irányulnak közös erőfeszítéseik? Csak kívánni tudjuk, hogy lépjenek rá a kölcsönös elismerés és megértés útjára, elúszván a régi ellenségeskedés szellemét, s hogy a remény ugyanazon lendületével forduljanak az Atya felé. Ez jelenti az ígéretet az egész föld számára."

meg, míg Jézus Krisztusban be nem teljesedett."² Valamint: "Jézus zsidó volt és mindig az is maradt; küldetését önként 'Izrael házának elveszett juhaira' (Mt 15,24) korlátozta. Jézus teljes egészében korának és az I. századbéli zsidó-palesztin környezetének gyermeke volt, aki osztotta annak minden félelmét és reményét. *Ezzel csak még jobban kidomborodik mind az emberré válás valósága, mind az üdvtörténet tulajdonképpeni értelme, ahogy azt a Biblia kinyilvánította. (Róm 1,3f; Gal 4,4 kk)*"³

Émil Puech 2001 decemberében közreadott munkája⁴ rekapitulálja az atya-Isten mint fogalom *tartalmával* foglalkozó megfigyeléseket. A különböző történelmi korokon átívelő rövid összefoglalás a szövetségközi irodalomra fókuszál. Fellép azzal az igénnyel is, hogy pontosítsa a "szövetségközi", mint jelző elégtelenségét. Első értéke egy új terminus technicus bevezetésének javaslata. Cikke figyelemre méltó áttekinthetősége, átfogó megfigyelései miatt is. A semita népek gondviselő-Isten fogalmától elvezet előbb a kollektív "nép atyja" képéig, aki szeret s (ezért) büntet. Majd különböző szöveghelyek alapján a fogalom bővülését bizonyítja, mely már személyes Isten-ember kapcsolatot is magában foglal. Ami nem mond ellent annak a széles publikum által is ismert ténynek, hogy az Isten-kapcsolatnak az a minősége, amit Jézus elénk tár, alapvetően és megrendítően új.

Jelen dolgozat elsősorban Puech gondolatívére épül, súlyozva annak mondanivalóját. E bevezető után négy fő részből áll. A fogalom árnyalását (I.2) – és nem tisztázását, hisz az szakemberek ügye – követően a deuterokanonikus iratokban (II.) lévő referenciákra utal. Ezek után a szorosabban vett téma, a szövetségközi iratok corpusából (III.) három alponthoz hoz példákat több nyelven. Az apokalipszisek (III.1), a holt-tengeri tekercsek (III.2) és a más, kései zsidó írárok (III.3) világából azokat a töredékeket említi, melyek szempontunkból lényegesek vagy érdekesek. Végül egy konklúzió (IV.) zárja a töredékes bemutatást.

² Útmutatás a zsidók és a zsidóság helyes ábrázolásához a katolikus egyház igehirdetésében és hitoktatásában III.20; Reinhard Neudecker, „Az egy Isten sok arca” *Mérleg* (Budapest 1992) függelék.

³ U.az., III.12.

⁴ Émile PUECH, „Dieu le Père dans les écrits péritestamentaires et les manuscrits de la mer Morte”, *Revue de Qumran* (78 déc 2001).

1.2 Új szakszó?!

A szakirodalomban újabban így használt fogalom elégtelensége a következő okok miatt áll fenn. Mind magyarul, mind más nyelven a kifejezés nem a valóságot tükrözi. E helyett azt sugallja, mintha volna egy egységes irodalomanyag a két kánonba *be nem vett* zsidó iratok (Kr.e. II. - Kr.u. I. sz.) esetében. Ezzel kapcsolatban két megjegyzés: egyfelől nem lehet darabosan szakaszolni az időskálát: nincs egy olyan intervallum, mely egyfajta "Ószövetség utáni" és "Újszövetség előtti" periódus lenne (a két szövetség 'közötti' idő), másfelől nincs egységes, sőt monolitikus iratanyag. A francia "écrits péritestamentaires" (szövetség körüli iratok) hűségesebben és frappánsan jelzi, hogy olyan iratokról van szó, melyek *egykorúak* mind a bevett zsidó ószövetségi írással, mind az újszövetségi kánonba bekerült iratokkal. A két szövetség "hivatalos" irodalmát *körülvevő corpus* tehát a Kr.e. II. század közepétől a Kr.u. I. század végéig datálható.

II. Deuterokanonikus iratok

Témánkban nem lehet in medias res – előzmények említése nélkül – belevágni az anyagba. A deuterokanonikus irodalomban fellelhető utalásokat alapozza meg a semita népek körében általánosan elterjedt, több évszázaddal korábbi felfogás: *El* (a kánaánita-főníciai vallások főistene) vagy úgy jelenik meg, mint az istenek atyja (*abu ħne il* lakisi feliratokon) vagy mint az emberiség atyja (*abu-adami*) vagy mint a teremtmények teremője (*bani banwati* Ugaritban). Ennek lenyomata fellelhető a Teremtés könyvének lapjain. A letelepedő törzsek átveszik a Kánaánban talált népek megszólításait. A fő istenséget – majd később az egyetlen Istent – tevékenysége nyomán (teremtés, a világ és népének irányítása) apai tulajdonságokkal ruházzák fel (Ter 33,20; 46,3; MTörv 1,11-21). A kezdeti antropomorfizmusból a Krisztus előtti harmadik évszázadra kialakul egy reflexión és tapasztalatokon is átszűrt kép az Abszolútumról. A keresztény kánon időben utolsó ószövetségi könyvei tovább tágitják az ember istenismertét. Nem térve ki Tóbiás könyvére Sírak fia könyvéből álljon előttünk példa, mely a II. század elejének palesztinai zsidó bölcsességi irodalmát tárja fel. Nem mellékes, hogy a könyv Jeruzsálemben keletkezett, valószínűleg Kr. e. 190 és 175 között, csak később lett görög

nyelvre lefordítva. Egy egyéni imában az Ószövetségben először hangzik fel az Atya vocativusban:

Uram! Atyám, és életem Ura! Ne hagyj engem kényükre-kedvükre, és ne engedd, hogy elessem miattuk. Uram! Atyám, és életem Istene! Ne hagyj engem ajkam önkényére! (Sir 23,1.4)

A szöveg hely jelentőségét és merészségét aláhúzza, ha korábbi, ugyanebből a könyvből származó idézetekkel vetjük össze (Sir 4,1-10), ahol az igaz, a jámbor ember bátorításaként jelenik meg az Atya képe. A mondanivaló egyértelmű: érdemes úgy cselekedni a felebaráttal szemben, ahogyan Adonai (az Úr) teszi, hisz Ő jutalmul "adoptálja" az irgalmasságban élőket.

„Légy irgalmas az árvákhoz, mintha apjuk volnál, olyan légy anyukhoz, mint a férj, akkor *engedelmes fia leszel a Fölségesnek, s ő anyádnál is jobban megkönyörül rajtad!*” Sir 4,10-11

Akkor Isten fiának fog téged nevezni, kegyelmes lesz hozzád és megszabadít a sírgödörből. (Héb A)

Mintegy fia leszel a Magasságosnak, és anyádnál jobban fog szeretni téged. (LXX)

A fentebb, elsőként említett vers (Sir 23,1) héber eredetije nincs meg. Puech saját kutatásai alapján meggyőzően állítja a következő formulát:

Istenem, Atyám és életem Ura!

Istenem, Atyám és életem Istene!

יהוה/אלהי האבי ואדוני חיי
יהוה/אלהי האבי ואלהי חיי

Más szerzők (mint J. Jeremias egy késői héber parafrázis alapján) a meglepő újdonság helyett deduktív módon inkább a szerényebb "atyám Istene" verziót javasolják: אֵל אָבִי.

Puech megoldásában kétségtelenül vonzó az atya-Isten fogalmának teljessége. Együtt szerepel Isten két attribútuma: az együttérző, személyes kapcsolatban magát kinyilvánító Gondviselő és a teremtető Úr.

A Bölcsesség Könyvében hasonlóképpen megjelenik egyfajta fozozás, az értelmezés változása. A Bölcs 2,18 versben az igaz zsidó így dicsekedhet: "Mert ha az igaz *Isten gyermeke*, akkor ő meg is óvja, és kiragadja ellenségei kezéből." Pár fejezettel később (11,10-

11) ezt olvassuk: "Amikor ugyanis megpróbáltatás érte őket, bár csak enyhe feddésben volt részük, megtudták, milyen kínokat szenvedtek a harag sújtotta gonoszok. Azokat ugyanis, mint *intő atya*, próbára tetted, ezeket pedig, mint szigorú király, kérdőre vontad és elkárhoztattad." Összefoglalva: Isten előbb az igazak, majd Izrael atyja, végül pedig mindazoké, akik elismerik s (segítségül) hívják Őt. "Más viszont, aki tengerre indul, és szilaj hullámokat készül átszelni, fadarabhoz esedezik, amely törékenyebb, mint a hajó, amely őt hordozza. Mert a haszonvágy eszelte ezt ki, és hozzáértő ember bölcsessége építette, s a te gondviselésed kormányozza, *Atyánk*, mivel a tengeren is adtál utat, és biztos ösvényt a hullámok között. Megmutatod, hogy minden veszélytől meg tudod menteni még azt is, aki jártasság nélkül száll tengerre" (Bölcs 14,1-5). Ez a szakasz minden bizonnyal kapcsolatban van a nálánál korábbi szövetségközi iratokkal: Ádám és Éva élete illetve a Szibilla jóslatok III, melyekre rátérünk.

III. Szövetségközi irodalom

III.1 Apokrif iratok

Az Ádám és Éva élete című mű eredetileg vagy héberül íródott palesztinai zsidó miliőben, vagy görögül Alexandriában Kr.e. 100 és Kr.u. 50 között. Egyik lehetőség sem kizárt, egyik mellett sem szól perdöntő bizonyíték. Azok a részletek, melyek a Bölcsesség könyvének írójára hathattak, a 32. fejezettől lelhetők fel. Éva bűnvallomása – még mint a korábbi iratok – Isten atyaságát teremtoi mivoltának tulajdonítja:

„Vétkeztem, ó Isten, *mindenek Atyja!* Vétkeztem választott angyalaid, a Kerubok és rendíthetetlen trónusod ellen. Vétkeztem, ó Uram.”

Még két érdekes idézet. A 35,2 szöveghelyben Éva említést tesz az angyalok közbenjárásáról. Itt Ádám mint isteni képmás az egész emberiség megtestesítője.

(Éva) így válaszolt neki (Szetnek): „Emeld fel tekinteted, nézd a hét megnyílt eget s lásd fekvő (halott) atyád. A körülötte lévő angyalok érte imádkozván mondják: 'Bocsáss meg neki *Világ Atyja*, hisz képmásod ő.'”

A Teremtő és a teremtetett közötti távolságot még nem csökkenti, viszont Isten irgalmasságát húzza alá az a jelenet, amikor Mihály

arkangyal parancsot kap Ádám élettelen testének Paradicsomba való felvitelére.

„Miután a jövődöbeli öröm megígértetett Ádámnak, az ő testéért kiáltott Mihály angyal az *Atyához*. Úgy (oly módon) beszélt, hogy az összes angyal összegyülekezett Isten előtt” (38,1-2).

A Szibilla jóslatok harmadik könyve szintén e korból datálható. A zsidó eredetű mag a Kr.e. I. század (esetleg a II. század) közepén született. A későbbi könyvek a keresztény interpoláció nyomait hordozzák. Bár halvány nyomai vannak egy személyesebb viszonynak, mégis elmondható, hogy az eddig említett séma szerint Isten atyasága összekapcsolódik teremtői és gondviselői tevékenységével. Ugyanebbe a keretbe illeszkedik Izrael felé mutatott kegyessége. Az atya-Isten ennek megfelelően így fordul népéhez:

Nem nyitottad meg szíved minden isten és ember halhatatlan Atyjának tiszteletére. (278)

„Becsüld mindenek Atyjának nevét, ne felejtsd el őt.” (550)

Istent, az Atyát szeretni kell; őt, a Bölcsét, aki örökké létező. (360)

Ezekiel apokrifét (ApEz) egyes egyházatyák is ismerték, Kr.e. 50 és Kr.u. 50 között keletkezett Palesztinában. A megtérés szükségessége erősen kidomborodik a műben. Az író a Mindenhatót beszélteti, a szavak töltését ez fölerősíti.

„Térjetek meg istentelenségtekből, Izrael Háza! Mondd népem fiainak: Még ha bűneitek a földtől az égig tornyosulnának és vörösebbek volnának a skarlátnál, s feketébbek a zsáknál, ha teljes szívetekből felém fordulnátok mondván: „Atya!”, meghallgatnálak benneteket, mint szent népemet.”

‘Atya!’ Ez az egyetlen szó jelenti az imádságot. A bűnös nép tagjai közösen fordulnak el elkövetett vétkeik és hűtlenségük útjától. A rövid, de hatásos invokáció emlékeztet a Sir 23,14 és Bölcs 14,3 megfelelő verseire. A bocsánat megadásának feltétele a fiak által beismert helyzet. Isten sohasem tagadta meg a szövetségekötéskor felkínált jelenlétét és hűséggel teljes szeretetét. Elvárja – a szöveg tanúsága szerint – atyaként való elismerését. Cserébe szent népként restaurálja a visszatérőket. Ez a részlet emlékeztet bennünket a tékozló fiú történetére Lukács evangéliumából:

”Fölkelek, elmegyek apámhoz, és azt mondom neki: *Apám!* Vétkeztem az ég ellen és teellened! ... A fiú így szólt hozzá: „*Apám!* Vétkeztem az ég ellen és teellened; már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz” (Lk 15,18. 21).

A meglepő hasonlatosság ellenére a különbség is szembetűnő. A kollektív invokáció az evangéliumban egyedivé válik, utalva a személyesség olyan dimenziójára, mely ismeretlen volt a kortársak előtt. Az atya irgalmas, áldó gesztusát előzetes feltételek nélkül, *belsőjéből* (σπλαγχνίζομαι – szplankhnidzomai: a belső részek megindulása)⁵ fakadóan teszi. Később pazarló módon halmozza el fiát.

"Apja már messziről meglátta és megesett rajta a szíve. Eléje sietett, a nyakába borult és megcsókolta" (Lk 15,20).

Érdekesség kedvéért említendő, hogy a Kr.u. I századból való Ábrahám testamentumában lévő doxológia fordítása a következő:

"Sára! Igaz, amit mondasz! Dicsőség és békeesség Istentől, az Atyától!" (6,6)

A kifejezések viszont, melyek az atya titulust tartalmazzák, csak Isten és Ábrahám kapcsolatára utalnak. Az angyalokkal való viszonyt más kifejezések illetik.

III.2 A Holt-tengeri tekercsek

A dolgozat elején említettük, hogy a szövetségközi irodalom nem homogén anyag. A flash-szerűen felvillantott példák a dolgozat végére bizonyítani fogják. Hasonló pontosításra van szükség a Qumránban talált pergamenek kapcsán. A lelőhely azért is kiemelkedik a többi közül, mert az esszéus közösségek – és irodalmuk – sajátosságainak ismeretén túl más, korábbi szentírási vagy éppen szövetségközi írástörödekhez is hozzáférhetünk.

Az atya fogalma-témakörben nagyon kevés töredék maradt fenn.

A 4Q372 1,16-ban József zsoltárában a főszereplő kiált:

אֲבִי ואלהי!

14 És mindezek közben József (ki volt szolgáltatta)

15 idegenek kezébe, felemészte erejét és megtörve összes csontjait egészen idejéig. Akkor kiáltott és (hangja) szólította

⁵ A görög kifejezés gazdag jelentéstartalmára –mely háromszor fordul elő Lukács evangéliumában (Lk 7,13; 10, 33; 15,20) – Székely János szintetikus munkája hívja fel a figyelmet. Az *Újszövetség teológiája* (Budapest 2003) 168-171. „Az Ige egy fizikailag átérzett intenzív együtterzést és fájdalmat fejez ki. Sokszor mondja a Biblia, hogy valakinek a belső részei remegnek, kiáltanak, forrnak. „Aki gyereket dajkál, sebeit is fogja kötözni. Minden kiáltására megremegnek majd belső részei.” Sir 30,7.

16 a hatalmas Istent, hogy mentse ki őt kezükből. Így szólt: "Atyám és Istenem, ne szolgáltatass ki engem a pogányok kezeibe;

17 bánj velem igazságosan, hogy a szegények és meggyötörtek ne haljanak meg.⁶

Ez az irat az esszénus közösség születése előtt már létezett. Miután a zsoltár Izrael bűnét beismeri és az azt követő büntetést megemlíti, József Jákob Istenének oltalmába helyezi magát. Ő az egyetlen és igaz Isten. Józsefé is. A személyes kapcsolat az elesett szegény életének pillére. – Újabb töredék vezet be bennünket a Kr.e. II. század harmadik harmadából származó himnusz világába:

32 Szilárd állhatatossággal támogattál engem; szent szellemeddel győnyörködtél bennem, és (vezettél engem) mindmáig,

33 jogos fenyítésed kíséri (véteimet), és békés oltalmad megmenti lelkeimet. Lépteimmel

34 megbocsátásod bősége jár és végtelen kegyelem követi fölöttem való ítéleteidet. Öregkoromig gondot viselsz reám, mivel

35 atyám nem ismert engem és anyám rád hagyott engem. Mivel *Te atya* vagy a *Te állhatatosságod* minden (fia) számára. Nekik örvendezel,

36 mint kicsinyét gyengéden szerető asszony, mint a nevelő, öledben ringatod minden teremtményed. (1 QH XVII 29-36)⁷

Mi az eredeti megoldás, esetleg új gondolat a szövegben? Tény, hogy az "atya" megszólításként *kifejezetten* nem szerepel. A lírai hangvétel mégis egy új árnyalattal gazdagítja a hagyomány által közvetített képet. Többet mond annál, mint a gondoskodásában apai és anyai vonásokat egyesítő "olyan vagy mint" hasonlatot tartalmazó szerkezet. A hívő (más terminussal: igaz) zsidó biztos támaszra lel Isten irgalmas szeretetében. *Elsősorban* atya a mindenható Úr.

A 4Q460-as számot viselő töredéken, melyet 2000-ben publikáltak,⁸ egy imádság (?) a következőképpen fejeződik be:

כִּי לֹא אָתָּה עֹזְבָתָהּ לְעַבְדְּכָהּ
אֲבִי וְאֲדוֹנִי

5 mivel Te nem hagytad el szolgádat

6 *atyám és Uram*

⁶ Magyar szöveg: Émile Puech francia fordítását alapul véve.

⁷ Fröhlich, *A qumrani szövegek magyarul* (Studia Orientalia 1998 Piliscsaba).

⁸ Larson, „Qumran cave 4”. XXVI, *Miscellanea*, Part 1 382-84.

Minden bizonnyal – bár a teljes szöveg nincs meg –, Istenhez fordul a szerző. A tetragramm és szinonimáinak eltűnését jelzi az "Istenem" helyett szereplő "Uram" megszólítás. Ez alapján Kr.e. 150 utánira tehetjük e néhány sor keletkezését, míg Sírák fia könyvének esetében épp az említett és itt hiányolt megszólítás megléte bizonyítja annak ősbibb mivoltát.

III.3 Más zsidó írások

A paletta változatos. A három kategória közül csak említjük Alexandriai *Philont*, aki filozófiai munkáiban nem került ki a kérdést. Sematikus, egymondatos összefoglalója gondolatainak a következő: Isten egy atya érzéseivel és magatartásformájával fordul az erkölcsi jót birtokló vagy arra törekvő jámbor felé.

A *rabbik bölcs mondásai* és cselekedetei közül az esőt "lehozó" Hanan története ismert. A mesterhez, akit Simeon ben Setah (Kr.u. 90 körül) megrótt, mivel „úgy viselkedett Istennel, mint egy elkényeztetett gyerek”, tanítványok futnak. „Abba, abba, adj esőt! Hanan ekkor egy híressé vált imával fordul az Ég felé: „Világ Ura, tedd meg ezekért, akik még nem tudják megkülönböztetni az abbát, aki nem tud esőt adni és az *Abbát*, aki tud” (b Taan 23a). Bár a rabbi „atyaként” is ismeri Istenét, mégsem meri egyszerűen, ily módon megszólítani.

A datálás nehézségei sem csökkentik egy másik tanulságos eset értékét. Rabbi Szádok (Kr.u. 70 után) a ritka "atyám" formulával könyörög Istenhez, sőt vitatkozik vele. Bátor perlekedés. A hangvétel egyedülálló – mint a két qumráni tekercs esetében (4Q372, 4Q460). Lehetséges azonban, hogy már keresztény érában (III-X. sz.) született – jóval a szövetségközi irodalom időkeretén túl:

Atyám, aki a mennyekben vagy! Romba döntötted városodat, felégetted templomodat, mégis gondtalan vagy és hallgatsz! (Seder Eliyahu Rabbah 28. fej.)

Amennyiben feltételezzük hogy Szádok rabbi története a Kr.u. I. század végén keletkezett, egy kortárs bölcs, Eliezer ben Hyrkanos szájából fölhangzó buzdítás mutatja egy másik, jóval általánosabb megközelítést a népet felügyelő mennyei atyának:

A Templom lerombolása óta senki sem imádkozik. Kire is hagyatkozhatnánk? *Atyánkra, aki a mennyekben van!* (Tosephta, Sota 9,15)

A Jézus-korabeli imákban hasonló kép sejlik föl: a kiválasztottság, mint isteni ajándék (és felelősség) a közösség által éri el az egyént. A Sema'-t bevezető imádságot, az "Ahaba Rabba-t" a nép tagjaként kántálva az imádkozó ember többes szám első személyben fordul Urához:

"Igen nagyon szeretél minket, örök Istenünk, túlradó irgalommal könyö-rültél rajtunk. Megtanítottál az élet törvényeire, oktass minket is *kegyesen Atyánk, irgalmas Atya!*"

A Ros Hasana ünnep egyik jelentős fohászában (Kr.u. I. sz. vagy II. sz. eleje) minden vers az "*Atyánk, Királyunk*" megszólítással kezdődik: **אבינו מלכינו**

A legfőbb ima, a Tizennyolc Áldás – formájában az előbbieknél későbbi, tehát időben hozzánk közelebb álló – 5. és 6. áldásában nem egymás után, de egy-egy tagmondatot bevezetve szerepel invokáció-ként az "Atyánk", majd a "Királyunk".

IV. Összegzés

Nehéz pontos látéletet adni a kérdéses korról. Kevés forrás maradt fenn, némelyikük csak fordításban, ami hipotézis-formálásra redukál-ja a kutató lehetőségeit. Az első századok zsidó hagyománya (imák és mondások) sajátosságai folytán (elevenség, kommentálás) az esetek egy részében szintén elfödi az eredeti megfogalmazásokat.

A semita örökségként továbbélő ószövetségi koncepció szerint a világot teremtő Isten az irányítás abszolút joga mellett a gondviselés és oltalmazás isteni feladatát is ellátja. Ezen túlmenően a szent köny-vek tudósítanak a közösség központi élményéről, a kiválasztottságról, melynek tudata bevésődik (a prófétáknak hála) a nép emlékezetébe. Az ósatyák Istene a nép atyjává válik. "Isten vagyok, atyádnak Istene. Ne félj lemenni Egyiptomba, mert ott nagy néppé teszek" (Ter 46,15). "Az Úr, atyáitok Istene sokasítson meg benneteket ezerszere-sen, s áldjon meg, ahogyan megígérte" (MTörv 1,11). Az áldás Isten igazságosságában is megnyilvánul, amikor büntet, hogy a megtérést a fenyítés által kieszközölje. A gyengédség még egy ilyen isteni közbe-avatkozástól sem idegen. Ez a tradicionális atya-Isten kép fellelhető a szövetségközi irodalomban. Nem idéztünk ilyen gondolatokat tartal-mazó szöveget.

Új szakaszt jelentenek azok az írások, melyek leszűkítik az isteni jószág megnyilvánulásait az ínségben lévő *igaz* zsidóra vagy arra, aki *személyes* választás eredményeként Urának fogadván fordul könyörgéseiben Istenhez (Sir. 23,1,4; 51,1-10; 4Q372 vagy rabbi Hanan története). Ezek a töredékek egyfajta "gyermeki" bizalomra épülő kapcsolat kifejezői.

A horizont kitágul a Bölcs 14,3, az Ádám és Éva élete valamint OrSib III. szöveghelyei olvasásakor. Nem felejtve Isten felelősségét népe és az ahhoz tartozó egyén iránt, bármely ember élvezheti Isten atyását.

Az "atyám" invokáció, bár szporadikusan feltűnik, mégsem jelölheti azt az egzisztenciális élményt, mely az Újszövetség egyediségét adja. A szövetségközi irodalom egy-egy forrásában található közvetlenebb Isten-ember viszonyra utaló versek még nem a Jézus által kinyilatkoztatott én-Te kapcsolatot tükrözik.

A kutatások eredményeként egyértelműen kitűnik, hogy a szó legmélyebb értelmében *cezúra* a Jézus Krisztus ajkán felhangzott "Abba" megszólítás, mely Isten irántunk való szeretetének sziklaszilárd alapjára helyezi a keresztény embert. Ez a tudás az idők végéig reménnyel tölthet el bennünket.

IBB (Internet Bibliai Böngésző)

Ikonképek: <http://vnet.hu/parochia/Mar-ik1.htm>

Izraelről képek, tudnivalók: <http://izrael.lap.hu>

Palesztináról képek, tudnivalók: <http://palesztina.lap.hu/>

Látogassa honlapunkat a világhálón!

Megismerheti céljainkat, bibliaboltunk gazdag könyvajánlatát, programjainkat, Társulatunk tevékenységét és történetét, olvashat gondolatokat a vasárnapi evangéliumokról stb.

Címünk: www.biblia-tarsulat.hu

Gyürki László

Zarándoklat Emmauszba a Szentföldön

Lukács evangéliumában található a legjelentősebb húsvéti elbeszélés a két emmauszi tanítványról. Csalódva térnek haza húsvét reggelén és indulnak el Emmauszba. Útközben csatlakozik hozzájuk az ismeretlen Vándor és bekapcsolódik beszélgetésükbe. A legújabb eseményekről beszélgetnek, mesterük haláláról, amely Jeruzsálemben a húsvéti ünnepekben játszódtott le. Az „idegen” megmagyarázza nekik, hogy a Messiás szenvedése és halála már a szent írásokban megtalálható. Mikor estefelé vándorlásuk célját eléri, meghívják az idegent házukba. Az esti étkezésnél ő átveszi a családapa szerepét, „elmondja az áldást, megtöri a kenyeret és kiosztja nekik”. Ennek hatására hirtelen megnyílik a szemük és a titokzatos kísérobán felismerik mesterüket, akit holtnak hittek. Amit az asszonyok Jeruzsálemből való távozásukkor izgatottan állítottak, hogy sírját húsvét reggelén üresen találták, és amit ők női fecsegésnek ítélték, igaz: Jézus valóban feltámadt. Hogy aztán ő ismét eltűnik, nem szól ez ellen. Ő valóban velük volt, és egy hosszú útszakaszt együtt tettek meg vele. Nagy örömmel térnek vissza Jeruzsálembe és elmondják a többi tanítványnak az Úrral való találkozásukat.

Egyik húsvéti tanúságtételben sem ismer magára az olvasó ilyen jól, mint ebben. Lukács valószínűleg szándékosan így alkotta. Saját kételyeit, amelyek őt is kínozzák, benne megtalálja. De Lukács azt is megmutatja, hogyan tudja ezt legyőzni: a szent írások tanúságára hagyatkozhat, a Feltámadott az olvasóhoz is közel van, kíséri elrejtve egész életútján. Főképpen az Eucharisztia titkában ma is megmutatja magát és nem utolsó sorban a hívők közössége erősítheti meg húsvéti-hitét.

A bibliai Emmausz keresése

Lukács művészien komponált elbeszélése egyértelműen teológiai érdeklődésre vonatkozik, mégis jogos a kérdés, hol is volt ez az Emmausz. Meg lehet-e találni, fel lehet-e keresni?

Minden zarándok legszebb élményéhez tartozna tavasszal, húsvétkor a tanítványok útját Emmauszba megismételni. Ez a kívánság

azonban nehézségbe ütközik, mert Jeruzsálem körül különböző helységek állítják, hogy ott van az evangéliumi Emmausz.

A ferencesek minden évben húsvéthétfőn végzik Emmausz-útjukat Emmausz-Qubeibehbe. Itt templomukban ünnepi mise keretében emlékeznek meg a két tanítvány húsvéti találkozásáról a Feltámadottal. De hasonlóképpen Emmauszjárás lehet a bencések szép templomába Abu Gosban. Mások viszont a latruni Amwasz romjaihoz zárándokolnának. Nekik kissé hosszabb gyaloglásra kell felkészülniük.

Ha Lukács azt mondaná, hogy a Feltámadott minden zárándokot kísér, vele van, bárhol töri is meg a kenyeret, mégis megengedné a jogos kérdést: melyik az igazi Emmausz? Ő ugyanis elbeszélésében pontos helyet és pontos távolságot ad meg. Erre a húsvéti eseményre is érvényes, amit evangéliuma elején kijelentett: ő mindennek alaposan utána járt, és az olvasó biztos lehet állításában (Lk 1,3-4).

Sokat vitatkoztak arról, hogy hol is volt Lukács evangéliumának Emmausza, s a vita még mindig nincs eldöntve. Hosszasan lehetne sorolni és mérlegelni azokat az állításokat, amelyeket az egyik, vagy másik Emmausz javára felhoznak. Most csak a legfontosabbakat említjük és a kérdést nyitva hagyjuk.

Az első évezred Emmausza – Nikopolisz/Amwasz

Meggyőző okokat tud felhozni, hogy ő az igazi Emmausz. 28 kilométerre található Jeruzsálemtől északnyugatra, ahol a júdeai hegyvidék a tengerparti síkságba megy át. A Tel Avivot Jeruzsálemmel összekötő modern autószerda megy el mellette. A trappista kolostor, Latrun van mellette, amely jó borairól ismert. A bibliai időkben valóban volt itt egy Emmausz nevű város. Makkabeus Júdás egyik győztes csatája Emmausznál volt (1 Makk 3,40). A várost Varus római hadvezér Kr.e. 4-ben büntetésből felégette. Azonban hamarosan újjáépült, és Kr.u. 221-ben kapta új nevét, s ekkor lett Nikopolisz (a győzelem városa). A bizánci időkben, amint a híres Madaba térkép is mutatja, jelentős keresztény város, zárándokhely, püspöki székhely több templommal. A régészek egy nagy templomkomplexumot tártak fel, amely a 4. századra tehető. A város az arab időkben elvesztette jelentőségét, és ismét új nevet kapott: Amwasz. 1967 után a hatnapos

háború következtében tűnt el az arab falu. Ma csak a romok emlékeztetnek ennek a helynek hosszú történetére.

A kora keresztény hagyományokban, az első évezredben ez volt Lukács evangéliumának Emmausza. Valószínű már Origenész, de az első keresztény történész Euszebiosz ezt az azonosítást biztosan megtette. Szent Jeromos aztán követte őket. A Szentföld zarándoka, Willibald, a későbbi eichstatti püspök ezt látogatta meg 723-ban. Régi fényét ekkor már elvesztette, de egy templomot talált itt, melyet Kleofás háza fölé építettek.

Emmausz a keresztes időkben.

Ennek a lukácsi Emmausznak azonosításával van egy probléma, amit még egy ezeréves hagyomány sem tud legyőzni. Lukács az Emmausz és Jeruzsálem közötti távolságot 60 stádiumnak adja meg. Ez mintegy 11 km, tehát jó két óra gyaloglást jelent. Viszont Nikopolisz-Emmausz kb. 28 km-re van Jeruzsálemtől. Lehet-e Lukácsra egy ekkora becslési hibát ráfogni? Már Origenész is látta ezt a nehézséget, és úgy oldotta meg, hogy az evangéliumi 60 stádiumot hallgatólágoosan 160 stádiumra javította. Ez a távolság valóban Nikopolisz-Emmausz és Jeruzsálem távolságával egyezik. De a szakemberek ma is állítják, hogy szövegkritikailag a „60 stádium” az eredeti.

Az evangéliumi 60 stádium távolság volt aztán a fő ok, hogy Nikopolisz-Emmausz később vetélytársakat kapott. Két hely van, amelyek helyességét megkérdőjelezzük: Abu Gos és Qubeibeh. A keresztes időkben ez a két hely jelenti be igényét, hogy ide tartott a két tanítvány húsvétkor. Mindkét hely olyan út mellett fekszik, melyek Jeruzsálemtől északnyugatra Jaffa irányába a Földközi tengerhez vezetnek. Mindegyikre alkalmazható körülbelül az a távolság, amelyet Lukács megad, de egyik sem állíthatja egyértelműen, hogy Lukács idejében Emmausznak hívták volna.

Bár az Ószövetségben van utalás egy Emmauszra Jeruzsálem közelében azon a vidéken, ahol a két hely, Abu Gos és Qubeibeh található. Józsue könyvében (18,26) az ország felosztásakor szerepel egy hely azok között, amelyek Benjamin törzsének jutottak. Ez a hely *Moca*, amit a Biblia görög fordítása *Amosa*-nak nevez. Feltételezhető, hogy az idők folyamán ez a *Moca*, vagy *Amosa Ammauszra* és aztán

Emmauszra változott, és Lukács erre a helyre gondolt. Azonkívül Josephus Flavius, a *Zsidó Háború* c. művében (VII, 217) utalást tesz Ammausz-ra, amely 30 stádiumra van Jeruzsálemtől. Keressük föl Nikopolisz/Amvasz két „vetélytársát”.

A bencés kolostor Abu Gos

Abu Gos a tengerparti síkságból Jeruzsálembe vezető út mentén fekszik. Ma a Tel Aviv – Jeruzsálem autószertráda megy el mellette. A helyet eredetileg Kirjat Jearimnak nevezték, az arab időkben pedig Kirjat-el-Enab volt. Dávid király idejében itt volt az Úr szövetségládája, innen vitték Jeruzsálembe (1 Sám 6,20-7,2). A helység a keresztes időkben a jeruzsálemi johannita rend kezén volt. Hasonló templomot építettek itt, mint a jeruzsálemi Szent Anna templom. Ma is áll, és érdemes meglátogatni. Francia bencés nővérek és testvérek kolostora van itt. A templom falai valamikor freskókkal voltak díszítve (egyes részei ma is megvannak, nemrég felújították őket). Abu Gos nevét egy rablóvezérről kapta, aki a 19. században a Jeruzsálembe tartó zárandokokat megsarcolta. A keresztes időkből való zárandok leírásokból tudjuk, hogy abban az időben ezt a helyet az evangéliumi Emmausznak tartották. Jeruzsálemtől való megfelelő távolsága lehetett ennek a fő oka.

De hamarosan már egy másik hely vitatta el tőle ezt a tiszteletet. Ez egy másik út mentén fekszik, amely ugyancsak a tengerparttól Jeruzsálembe vezet, és szintén 60 stádiumra van Jeruzsálemtől. A hely neve: Qubeibeh.

A ferencesek Qubeibeh-je – Ezt a helyet Lukács Emmauszként először 1280-ból egy ismeretlen zárandok elbeszélés említi. Ő Kleofás és a Feltámadott találkozását egy meg nem nevezett helyhez köti, amely két kettős mérföldre van az „Örömök hegyétől” (Mons gaudii), ahol Sámuel próféta van eltemetve. Ezzel elég pontosan a mai Emmausz – Qubeibehhez jutunk. Valóban a Sámuel-sír közelében van, amelyet ma is az „Örömök hegyén” (latinul 'Mons gaudii') tisztelnek (Nabi Samuil). Bár a távolság, két kettős mérföld (7 km) pontatlan, valóságban csak 5 km. De ilyen pontatlanságokkal régi zárandok elbeszélésekben számolni kell. Az evangélium 60 stádiuma mindenesetre jobban illene Qubeibehhez mint Amwaszhoz.

Nem tudjuk, hogy miért szorította ki Qubeibeh a másik két vetélytársat. Talán azért, mert a zarándokok Jeruzsálembe menet inkább ezt az utat választották, s nem mentek Abu Gos felé, amely számukra veszélyesebb volt. Már a keresztes időkben is volt Quibeibehben egy templom, mert a jeruzsálemi Szentsír templom kanonokjai a 12. században ide telepedtek. A falut annak idején Parva Mahomeriának hívták. Csak a 15. században, a mamelukok uralkodása idején, vette fel az el-Qubeibeh nevet, ami arabul „kis kupolát” jelent. Qubeibeh már a templom építésekor mint Lukács Emmausza szerepelt. Ezt az mutatja, hogy a templomépületbe egy ház lett beépítve, pedig ez zavarja az épület harmóniáját. Ezt valószínűleg Kleofás házának tartották, amelybe a Feltámadott betért és megtörte a kenyeret. A késő középkor legtöbb zarándok elbeszélése a 19. századig tanúsítja, hogy Qubeibeh az újszövetségi Emmausznak számított. A 16. században kialakult az a szokás, hogy a ferencesek minden évben, húsvét hetében Jeruzsálemből ebbe az Emmauszba zarándokoltak. A portugál ferences Pantaleo d'Abveiro 1564-ben leírja a ferences Emmauszjárást. A jeruzsálemi keresztények közül sokan húsvét hetében eljönnek erre a helyre. A ferencesek már az első napon előkészítenek mindent a szentmiséhez. Kitakarítják a romos kápolnát, ahol a szentmisét mondják. Ez a szokás egy idő után elmaradt, de a 19. század második felében felújították. 1861-ben a terület a régi templom romjaival együtt a ferencesek tulajdona lett (Pauline de Nikolay grófnő ajándékozta nekik). A régi keresztes templom alapjára 1900-ban a német ferences testvér Wendelin Hinterkeuser tervei alapján új templomot építettek. A templomhoz épített ferences kolostor hosszú ideig a rend szeminárium volt. A területet a ferencesek régészetiileg is feltárták. Előkerült egy római út, egy keresztes templom alapja, beépítve „Kleofás házával” és egy keresztes vár.

Qubeibeh az utóbbi évek intifádája alatt sokat szenvedett. Palesztin területen fekszik, és a hozzá vezető út nagyon rossz állapotban van. A rossz út miatt alig van zarándok, aki felkeresi. A ferences testvérek, akik ezt a szent helyet őrzik, remetéknek érzik magukat. A falu legnagyobb része muzulmán. Keresztény oldalról lassan feledésbe merül.

Ki volt Kleofás és társa?

Érdekelne bennünket, hogy kik voltak azok a tanítványok, akiknek a Feltámadott megjelent. Lukács csak Kleofás nevét árulja el. Lehet-e valami pontosabban tudni Kleofásról és a másik ismeretlenről? A Kleofás név a János-evangéliumban említett „Klopas”-ra emlékeztet, akinek felesége Mária, együtt nővérével, Jézus anyjával és Mária Magdolnával Jézus keresztye mellett álltak (Jn 19,25). Valószínűleg ugyanaz a személy, akit János „Klopas”-nak, Lukács pedig „Kleopas”-nak nevez. Az azonosság emellett szól, mert ez a név annak idején ritka volt, és nem valószínű, hogy Jézus közelebbi követői közül kettő is viselte volna ezt a nevet. Az őskeresztény hagyomány szerint a Lukács és János evangéliumában szereplő Kleopas és Klopas személye azonos.

A hagyomány még többet is mond. A zsidó keresztény Hegesippus szerint (180 körül) ez a Kleofás Józsefnek, Jézus nevelőapjának egyik testvére volt. Azonkívül volt egy Simon nevű fia, aki úgy szerepel, mint az „Úr testvére”. Ő Jakab vértanúsága után 62-ben a jeruzsálemi közösség második vezetője, püspöke lett, és ott szenvedett vértanúságot. A korai őskeresztény hagyomány is tudott a névleg nem említett másik tanítványról. Origenész hétszer említi név szerint Simont és Kleofást, mint a két emmauszi tanítványt, ha Simont közelebbről nem is határozza meg. Ezt aztán szellemi tanítványa, Euszebiosz megteszi. Egyháztörténete szerint a Lukács által névleg nem említett második tanítvány, Simon, Kleofás fia volt. Euszebiosz a már említett Hegesippusra utal, aki Jézus családjára vonatkozólag a legjobb tudósító. Eszerint az emmauszi tanítványok apa és fia voltak, és Jézus közelebbi rokonságához tartoztak: Kleofás Jézus nagybátyja, a meg nem nevezett tanítvány pedig Jézus unokatestvére, Simon volt.

Ha ez túl fantasztikusnak is tűnik, gondoljuk meg, hogy Lukács a többi evangélista közül a legjobban informált Jézus családi viszonyairól (gyermekkoráról, Erzsébetről és Zakariásról...). Több modern egzegéta számára ez az őskeresztény hagyomány elfogadható, s az emmauszi tanítványok körüli jelenés Jézus családjából származó hagyomány.

Bibliai kultúrtörténet

I. RÉSZ Az öltözködés

Az öltözködés alapvető rendeltetése az emberi test védelme a környezeti hatásokkal szemben. A ruházatot az ókor kezdetén a célszerűség jellemezte, ahogy pl.: Egyiptomban a férfiak a legegyszerűbb módon egy három- vagy négyszögletű kendőt használtak ágyékkötőként, kerek gallért a vállukon és egy kendőt a fejükön. A nők egyenes vonalú vállpántos ruhát hordtak. Később az öltözet a méltóság kifejezőjévé vált, úgy az ókori Keleten, mint Izraelben, és a társadalom hierarchikus rendjének létrejöttével a ruházat a társadalmi rétegek közötti megkülönböztetésre szolgált.

A Biblia az öltözet eredetét a bűn nyomán felébredt szégyenérzettel hozza kapcsolatba (Ter 3,7.21). A meztelenség nagy szégyent jelentett (Ter 9,22-25). Meztelennek számított, akinek nem volt felsőruhája, köntöse (1 Sám 19,24; Iz 20,2; vö. Mk 14,52), vagy aki nem volt megfelelően öltözve, mint a szegények (Iz 58,7; Jób 22,6; Mt 25,36-38).

Izrael fiainak öltözetéről igen kevés adatot találunk a Bibliában. A legfontosabb ruhadaraboknak számítottak: a kötény, az alsóruha, a köntös, az öv, a fejfedő és a saru.

1. A férfiak öltözte

a) A kötény – A kötényt, ami az ágyékkötőnek felel meg, a Biblia nem említi kifejezetten, de feltételezhető (Kiv 20,26; Jn 21,7).

b) Alsóruha – Az alsóruha használata már a késői bronzkorban ismeretes volt. Az alsóruha lenből v. pamutból készített ing volt, mely lehetett ujjatlan is. Közvetlen a test fölött viselték, és leért a bokájukig. Munka közben vagy járáskor fel kellett kötni (Kiv 12,11; 2 Kir 4,29).

c) Felsőruha vagy köntös – Ez egy kb. 130x120 cm nagyságú, durva fonálból szőtt, csikos kendő volt, mely a vállukon hosszan lelógott. Alváskor takaróul szolgált, és nem volt szabad zálogba venni (Kiv 22,25).

A királyok, előkelőségek finom anyagból pl.: bisszusból (finom lenvászon) készült különleges felsőruhát viseltek (1 Krón 15,27).

d) Öv – Az öv a kötényt, az ágyékkötőt tartotta, de főleg a felső- és alsóruha felkötésére szolgált munka közben (Kiv 12,11; 2 Kir 4,29). A jobb övek lenből vagy bőrből készültek. Az utazók az övükbe rejtették pénzüket.

e) Fejfedő – Izrael fiai ősi szokás szerint Isten arca előtt befödtek fejüket egy kendővel (1 Kir 19,13), mert egyetlen teremtmény sem láthatta Istent. Ezért használnak a zsidók ma is imádság közben imakendőt.

f) Saru – A saru szíjakkal felerősített talp volt, melyet erős bőrből készítettek. A szentélyben tilos volt sarut hordani (Kiv 3,5).

1. A hívő zsidó férfi öltözete

A hívő zsidó ember életének minden napját az Isten iránti szeretet, az ima és ezáltal a Törvény betartása jellemzi.

A zsidó imádságnak különleges kellékei vannak, mint pl.: a tallit, a tefillin.

a) Imakendő (tallit) – Kezdetben maga a köntös szolgált imaköntösként: „bojtokat készíts a köpenyedre, mellyel befeded magad, a szélére, mind a négy sarkára.” (MTörv 22,12). Később külön ruhadrabbá vált a köntös: imakendővé, amit a reggeli imánál viseltek a fejükön. Ezt az imakendőt *tallit*-nak nevezzük, ami egy négyszögletes fehér kendő, amelybe eleinte kék-fehér, majd később fekete-fehér csíkokat szőttek. Megkülönböztetjük a nagy tallitot (tallit gadol), amit a reggeli istentiszteleten öltenek magukra és kis tallitot (tallit katan), amit egész nap a felső ruhájuk alatt hordanak a zsidó férfiak már 3 éves koruktól. Ennek az ima-köntösnek a négy sarkán bojtok találhatók. Ezek emlékeztetik a zsidó embert egész nap a Tóra betartására.

b) A bojtok (cicit) – Az ima-köntös négy sarkára 4 szálból kötött bonyolult csomót kötnek. A bojtok 3 bíborszínű és 1 fehér, v. 2 bíbor és 2 fehér szálból készülnek (Szám 15,38–41; MTörv 22,18).

c) Imaszíj (tefillin) – Az ima-köntös mellett a zsidók a vallási előírások szerint a reggeli imához magukra erősítenek egy-egy imaszíjat,

a tefillint. A tefillin finom bőrből készült négyszögletes fekete dobozka, amit a rabbini gyakorlat szerint (Kiv 13,9.16; MTörv 6,8; 11,18) a hétköznapi reggeli imádsághoz a homlokukra és a karjukra erősítenek.

A homlokukra szíjjakkal felerősített tefillin négy részre van osztva és mindegyik részében egy-egy szakaszt helyeznek el a Tórából (Kiv 13,1-10; Kiv 13,11-16, MTörv 6,4-9; MTörv 12,13-21). A bal karjuk felső részére, a szívvel szemközt felerősített tefillinben egyetlen pergamenre van felírva mind a négy Tóra részlet. Ez a szokás szó szerinti értelemben vett teljesítése az átvitt értelmű parancsnak: „kösd őket jelként a kezedre, függeszd azokat a szemeid közé” (MTörv 6,8).

2. A papi öltözék

Az egyszerű papok és a leviták Lévi leszármazottjai voltak, közülük a főpapok Áron utódai közül kerültek ki.

A papi ruha többé-kevésbé hasonlított a világiak öltözetéhez, azzal a különbséggel, hogy ünnepélyesebb volt és drágább anyagból készült. A papok liturgikus ruhát csak a szent helyeken viselhettek, ehhez tartozott, hogy ilyen alkalmakkor alsónadrágot kellett hordaniuk (Kiv 28,42 kk.; Lev 6,3; 16,4); erre egy fehér vászonból készült hosszú inget kellett ölteniük, aminek feltehetően ujjja is volt (Kiv 28,40; 39,27); az inget színes öv fogta körül (28,40; 39,29); fejfedőül fehér vászonkendő (kendő) szolgált (28,40; 29,6.9; 39,28).

Nem viselhettek a papok sarut a szentélyben.

A főpapi öltözet

A papok felett a főpap gyakorolta a hatalmat. Egyedül ő léphetett be a Szentek Szentjébe egyszer egy évben, *Jom Kippur* (Engesztelés Napja) ünnepekor. Ő viselhetett egyedül díszes papi ruhát. Amikor a főpap áldozatot mutatott be, főpapi díszbe öltözött: főpapi köntöst, melltáskát, efódot, és sapkát viselt.

a) **A főpapi köntös** – A főpapi köntös jácintsínű vászonból készült, ujjatlan ruha volt, amely csak térdig ért és kilátszott alóla a papi köntös. Az alján különböző színű gránátalma-alakú díszek és csengők lógtak. (A csengők jelezték, hogy a főpap közeledik.)

b) Az efód és a melltáska – A főpapi köntös ékessége az efód volt. Ez egy rejtélyes fogalom az ószövetségi kultikus nyelvből. A papi öltözék tartozéka volt (1Sám 22,18). Már Sámuel (1Sám 2,18) és Dávid (2Sám 6,14; 1Krón 15,27) is ezzel vette körül („övezte”) magát. Az efódot különbözőképpen értelmezik: némelyek nemesfémmeel bevont istenszobornak képzelik; mások tarisznyaként értelmezik; ismét mások kultikus tárgyat (tarisznját?) látnak benne, amelyet a pap, amikor jóslatot kért ill. közvetített, magánál hordott.

Az efód a Papi iratban ruhadarab, amely a szolgálatát ellátó főpap öltözkének részét alkotta. Aranyszálakkal átszőtt, színes, hímzett kelméből készült, és ékkövek díszítették (Kiv 28,4.6–14; 39,2–7,8).

Az efód két részből állt, az egyik elől, a másik hátul lógott a vállról, ezeket arany láncok kapcsolták össze.

Az efód elülső részén található a melltáska, melyet 12 drágakő díszít. Ezekre a kövekre írták fel Izrael 12 törzsének a nevét.

A melltáskában tartották az *úrímot és tummímot* (fény és árnyék). Ezek eredetét homály fedí. Segítségükkel kért a főpap tanácsot Istentől.

c) A főpapi fejfedő – A főpapi fejfedő hasonlított az egyszerű papi sapkához, de annál magasabb volt, és elől diadém (korona) díszítette. Ebbe vésték bele: KADÓS leJHVH (Jahve felszenteltje).

A főpap ruháját, mint ahogy a papi ruhát a templom mellettí egyik helyiségben őrizték, nem vihették ki a templom területéről. A főpap sem léphetett ki főpapi díszben a nép közé.

Felhasznált irodalom:

HAAG, Herbert: Bibliai lexikon....

REBIC, Adalbert: Bibliai régiségek (KTK 25.), Agapé, Szeged 2000.

RAJ, Tamás: Zsidó eszmék és jelképek, Saxum, Budapest 2002.

ATTIAS, Jean-Christophe: A zsidó kultúra lexikona, Balassi, Budapest 2003.

JÓLESZ Károly: Zsidó hitéleti lexikon, Budapest 1985.

Összeállította: Gelley Anna és Zsuppán Monika

A papi öltözék

(Timkó Imre rajzai)

A főpapi korona

A főpapi köntös

Az efód

A főpap öltözéke

Az illatáldozat bemutatása

A kürt megfúvása

A szövetség ládájának szállítása

Levita

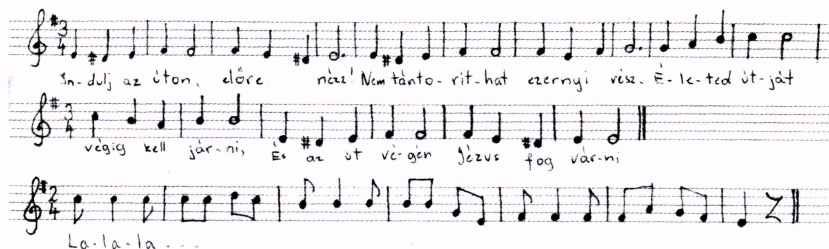
É l ő I g e**BIBLIAISKOLA****Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat****Isten hív – Ábrahám elindulása (Ter 12,19)****A.) Alap gondolat**

Ábrahámban a szöveg szerzője mindenekelőtt egy olyan ember alakját rajzolja elénk, aki Isten parancsára útra kel és állandóan úton van. Minden időben a hívő ember magatartását példázza számunkra, a hívő ember előképe: olyan valaki, aki hallgat Isten szavára és engedelmeskedik neki. Elhagyja otthonát, rokonait, mindazt, ami az ember számára biztonságot jelent. Útra kel és semmi egyebe nincs, mint Isten ígérete az országról, ami majd az övé lesz, az utódokról, akik által nagy nemzetté válik és arról, hogy nevét nagyra fogja tenni. De a jelen pillanatban ez még csak ígéret, remény, hit, és még sokáig az marad. Az ígéret sokáig csak a jövőben körvonalazódik. Ha pontosan utána nézünk, elég kevés dolog az, amit Ábrahám élete végéig valóban a „kezébe kap”: egy kis darab föld, amit sírhelynek vett meg (Ter 23; 25,7-11), egyetlen fiú és egy közepes tekintély. De a szöveg fel akarja ismertetni velünk, hogy ebben a kevésben (pontosabban az ígéret magjában) már az egész jövő el van rejtve. Küld bennünket, hogy a biztonságosat, amit ismerünk – egyedül Istenben bízva – magunk mögött hagyjuk (vö. Zsid 11,8-38).

B.) Szentírási szöveg: Ter 12,1-9

C.) Bevezetés

1.) Nagy József: *Indulj az úton c. ének*

Lalala.....

1. Indulj az úton, előre nézz,
Nem tántoríthat ezernyi vész.
Életed útját végig kell járni,
És az út végén Jézus fog várni.

Lalala.....

2. Ha néha gondok csüggesztenek,
Bátran előre, föl a fejed.
Gyalog kell menned,

nem lehet szállni,
És az út végén Jézus fog várni.

Lalala.....

3. Szeresd a társad, segítsd meg őt,
Ne hagyd a porban a csüggédőt.
Ezen az úton együtt kell járni,
És az út végén Jézus fog várni.

Lalala....

4. Most mi is bátran elindulunk,
Az vezet minket, hozzád jutunk.
Nem fogunk soha tétlenül állni,
És az út végén Jézus fog várni.
Lalala....

5. Testvér ha egyszer eljutsz oda,
Nézz vissza hozzánk bátorítva.
Mutasd az utat, amin kell járni,
És az út végén Jézus fog várni.
Lalala....

2.) Munkalap: Ábrahám meghívása és útja Kánaánba (Ter 12,1-9)

1 Ekkor az Úr azt mondta Ábrámnak:

»Menj ki földedről, a rokonságod közül és atyád házából arra a földre, amelyet mutatok majd neked!

2 Nagy nemzetté teszek, és megáldalak, s nagygyá teszem neved, és áldott leszel.

3 Megáldom azokat, akik áldanak téged, s megátkozom azokat, akik átkoznak téged.

Benned nyer áldást a föld minden nemzetsége.«

4 Elindult tehát Ábrám, ahogy az Úr megparancsolta neki, és vele ment Lót is. Hetvenöt esztendő volt Ábrám, amikor elindult Háránból. ⁵ Vette Sárarit, a feleségét, és Lót, testvérének a fiát, s minden vagyonukat, amijük volt, meg azokat a szolgákat, akiket Háránban szereztek, és elindultak, hogy Kánaán földjére menjenek. És eljutottak Kánaán földjére.

⁶ Ábrám átvonult az országon, egészen a szíchemi helyig, a Móre Tölgyéig. – Akkor még kánaániak laktak azon a földön. – ⁷ Ekkor az Úr megjelent Ábrámnak, és azt mondta neki: »Ezt a földet a te utódodnak adom!« Erre ő oltárt épített ott az Úrnak, aki megjelent neki.

⁸ Onnan aztán a felé a hegység felé tartott, amely Bételtől keletre volt, és ott felütötte sátrát, úgyhogy Bétel nyugatra esett, keletre pedig Ái. Ott oltárt épített az Úrnak, és segítségül hívta az Úr nevét. ⁹ Aztán továbbment Ábrám, és egyre a Negeb felé tartott.

📖 1. Figyelje meg az elbeszélés módját (ismétlések, ellentétek, feszültségek, párhuzamok, szóválasztás, szó és tett, és mindenekelőtt a vezérmotívum). A visszatérő motívumokat és az ellentéteket emelje ki színes aláhúzással.

📖 2. Mit tesz Ábrahám és mindig mikor teszi?

📖 3. Tagolja a szöveget!

📖 4. Olvassa el a szövegkörnyezetét: Mi előzi meg a Ter 12,1-9-et? Mi következik utána? Miben lát összefüggéseket?

3.) Szembeszökő az „áldás” ötszöri ismétlése az első részben. Ez a vezérmotívum három területen bontakozik ki Ábrahám életében: az ország tekintetében, amit Isten mutat, a nagy nép és nagy név tekintetében, amelyet Isten ajándékozni fog neki. Az áldás Isten és ember szövetségében fejeződik ki, és attól függően, hogy az ember hogy dönt az Istennel való magatartásában: áldás vagy átok az egyén életében.

Ezért találjuk meg a szövegben az áldás ellentétét nagyon nyomatékosan. A szövegegészben felbukkan még az „*elindul, kimegy*” szómező is (az 1. és 4.v.-ben háromszor, az 5.v. -ben kétszer, 6. 8. 9.). Az ábrázolásban az elindulni ill. úton lenni, mint általános alaphang szerepel Ábrahám életében: menés – rövid ott tartózkodás – továbbindulás, ez a nomádok élete. A héber „kivonul” szónak alkalmazását még a Kivonulás történetben látjuk viszont. Ott az áll, hogy otthagy egy régi egzisztenciát és talál – egy megígért – újat. Hogy bennünket is nagyon elkísér a hétköznapijainkban ez az útonlevés és mozgásban levés érzése, arra a beszédfordulatainkból tudunk következtetni. Ahogy gyakran mondjuk: „ez megy (nem megy, jól megy, rosszul megy, idegeire megy, kárba megy stb...)” E szerint a szöveg szerint az Istennel levés Istennel járásnak bizonyul, azzal az Istennel, aki mind kiváltója az útra kelésnek, mind útítársa az úton levőnek. Így van ez Izrael történetében, mindenekelőtt a változások idején és útrakelés-helyzetekben. Ezek az időszakok, amikor útközből van, a különösen mély Isten tapasztalás időszakai: kivonulás, pusztai vándorlás, fogság, visszatérés Kánaánba...

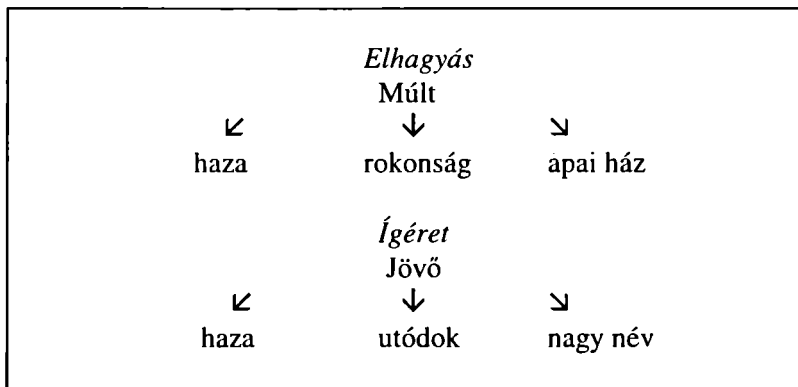
Ábrahám csupán Isten szavára már cselekszik is, és minden további nélkül útnak indul. Számunkra Ábrahámban megmutatkozik a hívő ember alapszavátartalma, azé az emberé, aki meghallja Isten szavát és meg is teszi azt. Miközben az ember átadja magát Istennek, megtapasztalja az életteremtő Istent.

A szöveget a következő egységekre lehet tagolni:

Isten szava: indulási parancs (1-3.v.), összekötve az
ígéretekkel: az ország ígérete,
az utódok ígérete, és az áldás.

Az ember válasza: a parancs teljesítése (4.v.).

4.) Az ember válasza (Ábrahámé) pontosan megfelel Isten elvárásának. Isten felszólítása és elvárása, amivel a hit útja elkezdődik, ezt jelenti: Hagyj ott mindent! Indulj el! Vonulj ki! De az otthagytáshoz és a menéshez ígéret is társul, amit a hívő meg fog kapni. Amikor lemond valamiről, annak megfelelően (sőt azt felülmúlóan) fognak adni neki.

A szülőhaza helyett új haza ígérete; a rokonság helyett (amely a nomádok számára védelmet és biztonságot jelent) az utódok, akikből nagy nép válik; az apai ház, és ezzel együtt a „jó név” (a renomé) helyett egy nagy, elismert név.

Persze Ábrahám nem kap mindent rögtön meg; az ígéretek sokáig csak a homályos jövőben körvonalazódnak. Ha jól megnézzük, csak kevés az, amit élete végéig a kezébe kap: egy kis darab föld, amit sírhelynek vesz meg, egy fiú, és egy közepes tekintély. De a szöveg fel akarja ismertetni velünk, hogy ebben a kevésben (pontosabban az ígéret magjában) már az egész az egész jövő el van rejtve.

Isten küld bennünket, hogy a biztonságot, amit ismerünk – egyedül Istenben bízva –, magunk mögött hagyjuk (vö. Zsid 11,8).

5.) A 6-9. részlet (az út állomásainak tagolása) tipikus minta a továbbiakban:

1. Útrakelés – útirány (6a.b. v; 8a.v.)
2. Állomás (6c.v. 8b.v.)
3. Epizód (7.v. 8c.v.)
4. Továbbvonulás (8a.v. 9.v.)

A szövegből kiderül, hogy már meglevő szent helyeket keresnek meg, és nem alapítanak új kultikus helyeket. Az ún. oltár állítás közelebb áll az emlékköhhöz, mint az áldozati oltárhoz.

A Ter 12,1-9 szöveg állítási szándékának még mélyebb megragadásához szükséges, hogy a szövegkörnyezetet is bevonjuk a szöveg-elemzésbe.

6.) A szöveg a Ter 12-ben egy új szakasszal kezdődik. Ábrahám családfáját, a Ter 11,10-32-t, ami egy papi iratként keletkezett (bevezetés és a következő egység), az őstörténethez kapcsolja.

Miközben az őstörténet rámutat, hogy az ember önző, erőszakos, életellenes magatartása áldás helyett átkot idéz elő, az Ábrahám-történet megmutatja, hogyan bontakozik ki a hívő engedelmességből az áldás gyümölcse. A Ter 12,1-3 az őstörténet öt átokmondásával (Ter 3,14.17; 4,11; 5,29; 9,26) szembeállítja az ötszöri áldásmondást, a régi, engedetlen és kárhozatot hozó emberiség történetével szembeállítja Izrael sajátos üdv történetét, ami egy emberrel kezdődik, aki hallgat Isten szavára és engedelmeskedik neki. Ahol azelőtt csak baj támadt, ott most Ábrahám útrakelésével, az üdvösséget hozó tettekkel egy új embercsalád kezdődik.

Szemünk elé tárul, ahogy az áldás hatékonnyá tud válni. Ábrahám lesz a *típus*, az ő útja előkép lesz minden időben a hívők számára.

Talán Ábrahám egyben a régi, jahvista szerző – aki Salamon korában élt – kritikájának is a megtestesítője Salamonnal szemben.

Ábrahám

bízik
Istenében, hogy ő neki
egzisztenciát
biztonságot
elismertséget
ajándékoz.

Salamon

bízik
a politikájában, hogy az neki
egzisztenciát,
biztonságot (a nagybirodalomét)
elismertséget
szerez.

Ábrahám

hívő magatartása
alapja lesz
az áldottságnak

Salamon

a tervei megvalósításával
átok forrásává válik
(kizsákmányolás,
elnyomás,
a Jahve-hit elhagyása)

De Ábrahámhoz, mint előképhez, még egy nagyon emberi oldal is hozzátartozik: az elbeszélés befejezése megmutatja számunkra Ábrahám hitét: Amikor az éhség miatt Egyiptomban tartózkodik, meginog a hite. Aggódik saját maga miatt, ami neki a legfontosabb – Sárának, a feleségének rovására (Ter 12,10-20).

De az elbeszélés azt is megmutatja, hogy Isten nem hagyja veszni az embert, hanem a tévútról is visszahozza. Ez bátorítja a hívőt arra, hogy útra keljen és bízson abban, hogy Isten minden úton vele van, akkor is, ha ő esetleg tévútra keveredik.

7.)

	madaraim			
otthonom				Virágaim
	↘	↓	↙	
családom	→	az én	←	CD-im
	↗	↑	↖	
barátaim				számítógé- pem
	könyveim			

8.) „Szakadj ki tövestől és verj gyökeret” (Lk 17,6)

*A megszokás úgy kövesedik rá az emberre,
mint az edény falára a vízkő:*

*Indulj el, hagyd el megszokásaidat, amik
vakká és érzéketlenné tesznek,*

Hagyd el amid van, legyél a tanítványom,

Ha nem hagyod el, nem lehetsz a tanítványom.

*Indulj el, lépj ki a házicipő és papucs kényelméből,
Új eget és új földet adok neked.*

„Akik élnek ezzel a világgal,

mintha nem élnének vele” (1 Kor 7,31),

Lehántani minden fölöslegeset, ami nem Isten,

Hogy érzékennyé és nyitottá válj a

TALÁLKOZÁSRA.

9.) Fr. Kaffka: Útrakelés

Megparancsoltam, hozzák elő az istállóból lovamat. A szolga nem értett. Magam mentem az istállóba, megnyergeltem a lovam, nyeregbe szálltam. Távolból trombitahangot hallottam, megkérdeztem a szolgát, mit jelent. Nem tudott semmit, nem hallott semmit. A kapuban feltartóztatott, és megkérdezte:

- Hová lovagolsz, uram?
 - Nem tudom – mondtam –, csak innen el, csak innen el. Örökké innen el, csak így érkezhetem célomhoz.
 - Ismered tehát célodat? – kérdezte.
 - Igen – feleltem –, hiszen mondtam: „Innen el”, ez a célom.
 - Nem viszel eleséget se magaddal? – kérdezte.
 - Nincs rá szükségem – feleltem –, ez az út olyan hosszú, hogy éhen halnék, ha útközben nem kaphatnék valamit. Nem vihetnék anynyi eleséget, hogy kitartsón. Hiszen, szerencsére, roppant út ez valóban.
- (Tandori Dezső fordítása)

Weöres Sándor: A célról

*Mit bánom én, hogy érdemes,
vagy céltalan a dögöm?
Patak vagyok: kérdjem-e, hogy
habomat hova hordom?*

*Harcolok: nem tudom, kiért
és nem tudom ki ellen.
Nem kell ismernem célomat,
mert célom ismer engem.*

József Attila: Reménytelenül

*Az ember végül homokos
szomorú, vizes síkra ér,
szétnéz merengve és okos
fejével biccent, nem remél.*

*Én is így próbálok csalás
nélkül szétnézni könnyedén.
Ezüstös fejszesuhanás
játszik a nyárfa levelén.*

*A semmi ágán ül szívem,
kis teste hangtalan vacog,
köréje gyűlnek szelíden
s nézik, nézik a csillagok.*

Hamvas Béla: Egy csepp a kárhozatból (Részlet)

Egy egész esztendeig fejemet szüntelenül azon törtem, hogyan lehetne elbújni. Jól elbújni. Elrejtőzni, akárhová, ahol nem talál meg. Kicsoda? Persze, ha akkor így tudtam volna kérdezni. Elbújni. Vasbánya tárnája, nyolcvan méter mélyen a hegyben. Sziklapince. Nem volt elég biztos. Hátha. Hátha a bomba a tárna szájába esik, beomlik, a légnyomás megöl, megfulladok, éhen veszek. Hátha. Reszkettem. Nincs biztos hely? Nem lehet elbújni. Eszelősen gyűjtöttem, főként élelmiszert, a polcok alá és a könyvek mögé cukrot és befőttet és konzerveket és darát és mézet dugdostam. Szappant és borotvaszappant halmoztam fel. Rongyokat. Papírost. Tollat. Tintát. Pénzt. A kenyérhajat félretettem. Keveset ettem, csaknem koplaltam. Spádjot építeni és belebújni. Elrejtőzni. Hová? (...)

A sötét esztendőben minden földi javamat elvesztettem. Az összes elrejtett befőttesüvegeket és konzervet, minden cukrot és borotvaszappant és rongyot és papírost és tintát. Hiába dugtam a könyvek mögé s a polc alá, a polc és a sok könyv is elveszett. Kint voltam a havas utcán, és a fájdalomtól és a félelemtől bömböltem, mint Jób, és Istent hívtam és a hóba vettem magam, mert éreztem, hogy nem hallgatott meg. De ez volt, amit aránylag hamar meg tudtam érteni. Koldus lettem. Mint Jób. Mindent elvesztettem, mondtam. Elfejtettem nevetni és gyűlöltem, aki nevetett. Seb. Mély seb. Azután, hogy darát és a kenyérhéjat gyűjtöttem, csapás. Meg akartam menteni és elveszett. A birtok világa megsemmisült. De aránylag hamar meg tudtam érteni, hogy csak a birtok világának megsemmisülése után léphet át az ember a létezés világába. Mint Jób. Ha az embert békében hagyják, öt év alatt ismét házat szerez és kezdheti előlről. Befőtt és méz és borotvaszappan. A gazdag ifjúnak igazán nehéz. Sohasem tudtam volna lemondani! Mindenről lemondani. Nem például a melankóliát megtartani, a dohányt vagy a pálinkát. Vagy a konzerveket. Valamit, amibe bele lehet bújni, mint a vasbányába, valami amit lehet féltetni és amiért lehet reszketni, valami, ami megvéd, valami objektív és manifeszt és a teljes odaadásban megakadályoz. Nem megtartani. Még az örömet sem. Lemondani az odaadásról és lemondani a lemondásról. Mint Jób.

Elárad a kegyelem. Kegyelemnek nevezem azt, hogy aránylag könnyen és gyorsan megértettem. Koldusnak lenni jó. Még véreztem, de már tudtam, hogy jó. A birtok világa romokban hevert. Tudtam, ha

öt évig békében hagynak, nem fogok házat szerezni, hogy kezdjem előlről. Valaki a birtokot levakarta rólam. A bőröm is vele ment, de nem baj, most már igyekszem többé semmihez sem odaragadni, mint a borotvaszappanhoz tettem. Koldusnak lenni nehéz, de jó. A létezés világa a birtoklás világánál magasabb. . . .

A birtok világában az ember nem is lehet önmaga. Csupa védelem és támadás és érdek és házőrző kutya saját kapujában, és ha befőtteit elviszik, úgy üvölt, ahogy én tettem a házam romjain a havon. Effektív létezés csak a birtoklás teljes felszámolása után lehet. Itt kezdődik a valóság.

Kardia ametanoótos, mondja Pál apostol. A meg nem váltott szív. A meg nem váltott szív a szappangondban él és sötét és abban a kegyelem nem is tud megnyilatkozni. . . .

»Én vagyok az út«

*Az evilági utak, melyik hosszabb, melyik rövidebb,
De egyszer mind véget érnek.
Véget ér a törekvések útja,
Véget ér az érzelmek útja is,
Véget ér maga az élet.
Mikor szembe nézünk a mulandósággal,
Nehéz lesz a szívünk, elszomorodunk:
Minden elmúlik, minden hiába való.
A dolgok mulandóságával való szembe nézés
El is veheti, meg is adhatja életünk értelmét.
Rányithatja szemünket arra,
Hogy az evilági utak zsákutcája helyett
Más, új útra lépjünk,
Mely nem esik a múltó pillanat áldozatául.*

»Én vagyok az út, az igazság és az élet« (Jn 14,6)

*Szóval te vagy az út.
Mit jelent Rajtad járni?
Exit, vagyis kilépni
A látható dolgok kötelékéből,
Olyan úton járni, melyet láb nem tapint ki,
Mint a semmibe, sehová – látszólag,*

*Mert a cél nem evilági, nem fogható.
 Légüres térben, levegőt taposva,
 Haladás nincs, csak változás van.
 Előre menni annyit jelent,
 Mint Téged egyre jobban megismerni.
 Bűnök és erények: nincs jelentőségük többé,
 A Te utad nem a lelki tökéletesedés pedáns iskolája,
 Hanem egyre jobban átadni magunkat
 Ennek a szeretetnek, ennek a megismerésnek:
 Szeretve lenni és szeretni
 És ebben a szeretetben megismerni.
 Ezt jelenti az »Úton« levés, Rajtad járás.
 Gyönyörű! (V.É.)*

10.) Utak a zsoltárookban

Boldog az az ember,
 aki nem követi a gonoszok tanácsát,
 nem áll a vétkesek útján! (Zsolt 1,1)

Mert ismeri az Úr az igazak útját,
 de elvész az istentelenek ösvénye. (Zsolt 1,6)

Tanuljatok fegyelmet, hogy fel ne gerjedjen az Úr haragja,
 s az igaz útról el ne vesszetek. (Zsolt 2,12)

Uram, vezess engem igazságodban, ha rám tör ellenségem,
 tedd egyenessé előttem utadat. (Zsolt 5,9)

Megmutatod nekem az élet útját,
 az öröm teljességét színed előtt,
 és a gyönyörűséget jobboldon mindörökké. (Zsolt 16,11)

Tartsd meg léptemet a te ösvényeiden,
 hogy meg ne inogjon a lábam. (Zsolt 17,5)

Mert megőriztem az Úr útjait,
 Istenemtől gonoszul el nem tértem. (Zsolt 18,22)

Én Istenem! – Szeplőtelen az ő útja,
 tűzben próbált az Úr szava,
 oltalmazója ő minden benne bízónak. (Zsolt 18,31)

Utaidat, Uram, mutasd meg nekem,
 és ösvényeidre taníts meg engem! (Zsolt 25,4)

Édes az Úr és igazságos,
ezért útbaigazítja a vétkesekét.
Végzésével vezérli az alázatosakat,
megtanítja útjaira a szelídeket.
Az Úr minden útja irgalom és igazság azok iránt,
akik szövetségét és törvényeit megtartják. (Zsolt 25,8-10)

Lábam egyenes úton áll,
a gyülekezetekben áldom az Urat. (Zsolt 26,12)

Értelmet adok neked és megtanítlak
az útra, amelyen járnod kell. (Zsolt 32,8)

Az Úr teszi szilárdná az ember lépteit,
és útjában kedvét leli. (Zsolt 37,23)

Várd az Urat és őrizd meg útjait,
ő majd felmagasztal és öröklöd a földet. (Zsolt 37,34)
Így szóltam: „Vigyázok útjaimra” (Zsolt 39,2)

Kelj útra ékességedben és haladj diadallal
a hűségért, a szelidségért és az igazságért. (Zsolt 45,5)

Aki a dicséret áldozatát mutatja be, az tisztel engem,
és aki büntelenül jár az úton,
annak mutatom meg Isten üdvösségét. (Zsolt 50,23)

Hadd tanítsam útjaidra a bűnösöket,
hogy hozzád térjenek az istentelenek! (Zsolt 51,15)

Készítsetek utat annak, aki a felhőkön érkezik:
Úr az ő neve. (Zsolt 68,6)

Isten, szentséges a te utad;
Ki olyan nagy Isten, mint a mi Istenünk? (Zsolt 77,14)

Boldog az az ember, akit te segítesz,
akinek szíve zarándokútra készül. (Zsolt 84,6)

Uram, vezess engem utadon, hogy igazságodban járjak;
szívemet tedd egyszerűvé, hogy félje nevedet. (Zsolt 86,11)

Mert angyalainak parancsol felőled,
hogy minden utadon őrizzenek.

Kezükön hordoznak téged,
hogy köbe ne üssed lábadat. (Zsolt 91,11-12)

Aki szeplőtelen úton jár, csak az szolgálhat nekem. (Zsolt 101,6)

Vigyázok, hogy utam szeplőtelen legyen,
mikor látogatsz meg engem? (Zsolt 107,2)

Boldogok, akiknek útja szeplőtelen,
akik az Úr törvénye szerint járnak! (Zsolt 119,1)

Nem követnek el gonoszságot,
hanem az ő útjain járnak. (Zsolt 119,3)

Bár arra irányulnának útjaim,
hogy megtartsam törvényedet! (Zsolt 119,5)

Parancsolataid útjában gyönyörködöm,
jobban, mint minden gazdagságban.
Rendeleteiddel foglalkozom,
utaidon elmélkedem. (Zsolt 119,14-15)

Oktass rendeleteid útjára,
hogy gondolkodjam csodáidon! (Zsolt 119,27)

Tartsd távol tőlem a gonoszság útját,
és törvényed szerint irgalmazz nekem! (Zsolt 119,29)

Az igazság útját választottam,
ítéleteidről meg nem feledkezem. (Zsolt 119,30)

Törvényeid útján futok,
mert te bátorítod szívemet. (Zsolt 119,32)

Oktass engem, Uram, törvényeid útjára,
hogy mindenkor csak azt kutassam! (Zsolt 119,33)

Fordítsd el szememet, hiúságot ne nézzem,
éltessem engem a te utadon! (Zsolt 119,37)

Tágas úton járok, mert rendeleteidet kutatom. (Zsolt 119,45)

Megfontolom útjaimat,
és lábamat parancsolataid felé irányítom. (Zsolt 119,59)

Minden gonosz úttól távol tartom lábamat,
hogy megtartsam szavaidat. (Zsolt 119,101)

A te igéd lámpás a lábamnak,
s ösvényeimnek fényesség. (Zsolt 119,106)

Megtartom parancsaidat és rendeleteidet,
mert színed előtt ismeretes minden utam. (Zsolt 139,168)

Mind boldog az, aki féli az Urat,
s az ő útjain jár! (Zsolt 128,1)

Szemmel tartod akár járok-kelek, akár pihenek.

Előre ismered minden utamat. (Zsolt 139,3)

Vizsgálj meg Istenem és ismerd meg szívemet;

tégy próbára és ismerd meg utaimat. (Zsolt 139,23)

Lásd, vajon a gonoszok útján járok-e,

és vezess az örökkévalóság útján engem. (Zsolt 139,24)

Igazságos az Úr minden útjában,

és szent minden művében. (Zsolt 145,17)

Mutasd meg nekem az utat, amelyen járnom kell,

mert én hozzád emelem lelkemet! (Zsolt 143,8)

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Nagy József: Indulj az úton	ének kottából	Ld. Bevezetés 1., 5 p.
2. Az útrakelés élménye az életünkben Középre helyezünk különböző, utakat ábrázoló képeket. A résztvevők csendben nézegetik, a vezető biztatja őket, hogy hagyják, hogy személyes gondolatokat ébresszenek bennük, majd ezt követi a megosztás. Felmutatják a képet, amit választottak, majd elmondják egy útrakelés történetét az életükből.	csoportos fotós beszélgetés az órávezető irányításával	20 perc
3. Szövegmunka	A szentírási szöveg hangos felolvasása	szentírási szöveg
A szöveg formai elemzése a megadott kérdések alapján, lásd Munkalap, Bevezetés 2.: 1.-hez a kiegészítő magyarázatot l. a Bev. 3. 2.-höz a kiegészítő magyarázatot l. a Bev. 4. 3.-hoz a kiegészítő magyarázatot l. a Bev. 5. 4.-hez a kiegészítő magyarázatot l. a Bev. 6. Az eredmények közös kiértékelése az órávezető kiegészítő információival.	2 fős kiscsoportban	Munkalap Szentírás
	csoportos megbeszélés az órávezető kiegészítésével	25 perc
		tábla, kréta 20 perc

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
4. Kérdések önmagunkhoz: – Vegyük még egyszer számba, mit kellett elhagynia Ábrahámnak, amikor útra indult: ország – rokonság – atyai ház – nagycsalád-nemzetség : önazonosság, múlt (gyökök), védelem (biztonság). – Ha nekem, mint Ábrahámnak ki kéne vonulnom, mi lenne számomra a fontosabb, a ragaszkodásom, a hitből való elindulás ...? Készítsük el az elhagyni való dolgaink „térképét”, a mintát lásd Bevezetés 7. Zárógondolat, lásd Bevezetés 8.	egyéni írásbeli munka, végén az óravezető felolvasása	jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
5. – Mi ragadott meg legjobban Ábrahám alakjában? – Hozott-e valami konkrét elhatározást bennem, bennünk?	csendes gondolkodás, utána megosztás	20 perc
6. Irodalmi szemelvények az „útrakerlés” motívumához, lásd Bevezetés 9.		szövegszemelvények, 10. perc
7. Zenehallgatás: Gen Verde: Jöjj, kövess engem Utak a zsoltárokbán, lásd Bevezetés 10.	kétszer hallgatjuk meg az éneket, a második alatt mindenki húz magának egyet a Zsoltárversek közül	kártyák egy-egy zsoltárral, Egy másik emberiség c. kazetta (Új Város, 1995) 10. p.

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „Élő Ige” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk az ötvenedik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2005. jún. 20.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Vetus Testamentum* 4/2004. számában Rachel M. Billings a *Kiv 33,12-23 szakaszt* vizsgálja, amely eltérő időből és helyről származó (jahvista, elohista, valamint papi forrásból való) szövegrészekből áll, és hasonló, de nem azonos tartalmakat egyesít (pl. két kérés szerepel a 13. versben; ugyancsak két dolog Istennek, vagy az Ő dicsőségének látása). A tágabb szövegkörnyezet is támogatja azt a javaslatot, hogy együtt tekintsük Mózes mindkét kérését (Isten erősítse meg az ő személyes megbízását, és az aranyborjú esete után is maradjon népével). Bár Isten látása nem lehetséges, Izrael ezután is megtapasztalja Isten különös kegyelmét, sőt szövetségét. – Katharine J. Dell (Zsolt 44,4-5-ből kiindulva) számos zsoltár szövegéből azt következteti, hogy *már a legrégebbi zsoltárimák is tartalmaznak bölcsességi tudást* (pl. a teremtet világra és annak rendjére vonatkozólag). A fogság utáni időben is fennmaradt a szoros kapcsolat az új zsoltárok és a kultusz között. – John P. Dickson és Brian S. Rosner azt vizsgálja, hogy *szerepel-e a zsidóság Bibliájában az alázatosság erénye* olyan értelemben, hogy az alázatos kisebbsít ön magát a vele egyenlővel, vagy a nála kisebbel szemben (pl. Fil 2,3). Megállapításuk nemleges. Sűrűn szerepel Izrael népe mint megalázott, lesújtott, s ilyenkor (is) bőven árad rájuk Isten szeretete. Szerepel az Isten előtt leboruló »teológiai alázat«. Van egyetlen olyan szöveg is (Zak 9,9), amelyben Sion leendő királya számárháton vonul be a városba (s ez példaképpül szolgálhatott a keresztények számára). Megjelent a kumráni szabályzatban, a zsidóknál nem-szentírási Sirák fia könyvében (pl. 3,19 és köv.), és értékes erényként a későbbi judaizmusban (itt már részben kölcsönhatásban a korai kereszténységgel). A szerzők vizsgálata szerint azonban a zsidó Biblia *nem* tartalmazza a kiindulásként meghatározott erényt. – Frederick E. Greenspahn megállapítja, hogy az Ószövetség sok helyen (különösen a próféták szavaival) élesen elítéli a bálványimádást, vagy idegen istenek tiszteletét, de ezek rendszerint általános szemrehányások, vagy szigorú értelemben nem is számítottak bálványimádásnak (pl. a cikk szerint valószínűleg a Kivonulás szerzője sem gondolta, hogy az »aranborjú« ünneplésekor azt istenként imádták). A szerző csak 3 esetet talál olyannak, amelyben *a Biblia elítélése Izrael körében előfordult tény-*

leges bálványimádásra vonatkozik (1 Kir 18,21; 2 Kir 16,10 és köv; Szof 1,5). – Israel Kohl eltér Szám 5,5-8 szokásos magyarázatától (hogy t.i. az egyszerűen a Lev 5,21-26 kiegészítése a sértett személy halála esetére). A »Papi Tóra« szigorúan elválasztja egymástól az erkölcsi törvényeket és az istentiszteletet. A későbbi (ugyancsak papi szerzőktől származó) »Szentség Kódexe« e tekintetben lényegesen új (ld. Lev 17-27; legjellegzetesebben Lev 19-ben). Eszerint az *erkölcs is a kultuszhoz tartozik*, pl. a szegényekről és gyengékről való gondoskodás része a szentségnek. A hamis eskü nem azért tilos, mert másokat megteveszt, hanem mert az Úr nevét megszentelteleníti (Lev 19,12); akkor pedig Isten nem lakhat népe körében! A Szentség Kódexének ez az elve jelenik meg (Lev 5,21-26-hoz képest) Szám 5,8a-ban. – Samuel Shavin a Biblia vízözön-történetében az *ősi többistenhit nyomait* fedezi fel (pl. Ter 7,12 szövegében kimutatható, hogy Jahve Baalnak, az esőistennek szerepét tölti be; Ter 6 több helyén az »istenek tanácsában« elhangzott kijelentéseket olvashatunk; Ter 9,8-17 felbontható Elohim és Jahve szavaira). A szerző feltevése szerint egy kánaáni vízözön-monda a Kr.e. 2.évezred vége felé az emberiséget sújtó Baal viharisten és az embereket megmenteni akaró Él isten küzdelméről szólt. Idővel az istenek neve módosult (Jahve és Elohim), ugyanakkor minősültek egyes állatok tisztának, majd – 1000 körül – Jahve főisten lett, és közös új okból (az emberek romlottsága miatt) mindkét isten egyetértett a vízözönnel. A cikk szerint később, csupán az északi ország pusztulása után kezdődött Júdában fokozatos »monoteizálódás« (ez folytatódott a »második templom« koráig). Az igen ősi elbeszélésnek ezek a későbbi változtatásai már írásos formában történtek. (A szerző külön cikkben akarja majd bemutatni, hogy az északi ország pusztulásáig más politeista történetek is életben maradtak.) – David Talshir és Ziporah Talshir rövid cikke felhívja a figyelmet arra, hogy az izraeli *hónapok régi számozását* a fogság idején váltották fel a babiloni *hónap-nevek*. Ez segít egyes írások korának meghatározásában. Pl. Nehemiás és Eszter könyve a perzsa királyi udvar hónap-neveit használja. Eszt-ben mellettük a korábbi számok is szerepelnek (pl. 3,7), tehát a könyv megírásakor a nevek még újnak számítottak. A következtetéssel azonban óvatosnak kell lenni. Zakariás könyvében például 1,7 és 7,1 a hónap nevével magyarázza a hónapszámot, holott a szöveg írásakor még a számozás volt használatban, vagy azt legalábbis nem felejtették el; ennek nyilvánvaló oka, hogy az új nevek későbbi magyarázó jegyzetből kerültek a szövegbe.

A *The Catholic Biblical Quarterly* 4/2004. számában Richard J. Clifford S.J. bemutatja, hogy *Ter* 38 szerves része Jákob fiai történetének. Júda a fejezetben elítélt két bűnét (kánaánita feleség, Támár eltávolítása Selától) elismeri (36,26), majd pedig az ikrek születésében megtapasztalja, hogy Isten a rosszat jóra fordította. További megpróbáltatások során egészen megváltozik (44,18-34!), és ekkor József mondja ki Isten gyógyító tettét (45,5-8); Józsefen múlik, hogy ő is ennek szellemében cselekedjék. – Lawrence Boadt C.S.P. a 73-78. *zsoltár* példáján azt a héber irodalmi módszert mutatja be, amely egymással *párokat alkotó* (gondolati és szerkezeti) *szakaszokat* használ. Felsorolja az ilyen párok típusait (párhuzam, ismétlés, khiazmus stb.), majd sorjában bemutatja az említett zsoltárok szakaszait. A vizsgált 6 zsoltárt a 73. és 78. zsoltár azonos tanulsága (Isten ítéletének győzelme) köti egységbe. – Aelred Cody O.S.B. *Iz 40,4b szövegében* egy – téves olvasaton alapuló – hibát feltételez; ezt korrigálva a próféta tehetségéhez jobban illő tükrös-szövegrészt (palindrómát) talál, amely ekkor a geofizikai átfordítás költői jelképe: »a göröngyös legyen simává, a hegyek lánc mély völgyé«. – John P. Meier a *szombati kalásztépdésés* (Mk 2,23-28) vitájáról először azt állapítja meg, hogy Jézus két utolsó érve (27.-28.v.) a főérvet kevésnek találó kiegészítés. Majd magáról a főérvről állítja, hogy azt Jézus erre az esetre – főleg a szombattal való gyenge (áttételes) kapcsolata miatt – bizonyára nem használta (téves idézéssel még kevésbé); az evangélium keresztény olvasói számára tanulságos volt, de a farizeusokat nem győzte volna meg. Ugyanakkor az első kiegészítő érv (27.vers) valószínűleg Jézustól való. – Joseph A. Fitzmyer azt foglalja össze, amit a több évtizeddel Pál után írott »*pasztorális levelek*« (1-2 Tim; Tit) az *egyházi szolgálattevőkről* írnak. Áttekintést nyújtanak a közösségek életéről, és részletezik a vezetők helyes kiválasztásának szempontjait (elsősorban példás életvitel és rátermettség). Ilyen kiválasztottak: a püspökök, a diakonusok, a feladattal megbízott idősek (presbiterek) és az özvegyek rendjébe besoroltak. A kézrátétel nem csak felhatalmazást, hanem karizmát is közvetít. Nőkről is szó van a diakonusok között. Sokat vitatják az asszonyokat (esetleg csupán az efezusiakat?) bíráló 1 Tim 2,11-15 szakaszt.

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Thorday Attila egyetemi professzor válaszol.

 Kérdés: Miért nem szerepel a Lukács-evangéliumban Jézus megostorozása, pedig ezt Ő meg is jövendölte (18,33)? (Feltűnő, hogy ebben az evangéliumban Pilátus a keresztre-feszítés helyett kétszer is felajánlja a »megfenyítést«: 23,16.22).

Válasz: A zsidó legfelsőbb hatóság azzal a szándékkal viszi Jézust a római helytartó elé, hogy az halálra ítélje. E szakaszban Pilátus bírói szerepében áll előttünk. Igazságos ítéletet akar hozni, s ezért kivizsgálja az elé hozott ügyet: a főtanács vádpontjai alapján kutatja, hogy Jézust terheli-e halált érdemlő bűn. Mindhárom szinoptikus evangélium kiemeli, hogy Pilátus hamarosan meggyőződött Jézus ártatlanságáról (23,4: „nem találok semmi bűnt”), és ezért szabadon akarja engedni.

A súlyos vádak miatt, amelyek szerint Jézus halálra méltó bűnöket követett el (vö. 23,2.10.14), Pilátus még Heródes segítségét is felhasználja, hogy Jézus ügyét aprólékosan kivizsgálja. Ennek eredményeképpen ismét megállapítja, hogy nem talált semmi olyan vétket, ami halált érdemelne (23,14: „nem találtam... semmi bűnt, amivel vádoljátok”; 23,15: „semmi halálra méltó bűnt”). Miután a gondosan elvégzett nyomozás eredményét Pilátus világosan megfogalmazta, a továbbiakban az ügyet lezártak tekinti.

Míg a másik két szinoptikus a helytartó elcsodálkozásáról tudósít (Mk 15,5 és Mt 27,14), Lukács inkább arra helyezi a hangsúlyt, hogy Pilátus többszörösen kijelenti Jézus ártatlanságát. Megfigyelhetjük, hogy Lukács megfogalmazásában a vádak sokkal nagyobb jelentőséget kapnak: kifejezésre jutnak rögtön a Pilátus előtt zajló per elején (vö. 23,2), majd kétszer is visszatérnek (vö. 23,5.14). A görög származású evangélista számára – tekintettel pogány-keresztény olvasóira – kiemelkedő fontosságot kap a vád tarthatatlanságának és Jézus ártatlanságának hangsúlyozása. Ez a tény világosan jelen van az első két evangéliumban is, de ezt Lukács még jobban kifejti.

Az előbbieket következtében Pilátus elhatározza, milyen bánásmódnak veti alá Jézust: „megfenyítem tehát, és elbocsátom” (23,16 *paideusas un auton apoliüso*, majd ugyanezt ismétli a 23,22-ben). A lezárult nyomozás eredményét figyelembe véve a döntés második fele

érthető, de az első nem. A „kiszabadít” /„elenged” (gör. *apolüo*) megfelel annak a ténynek, hogy az ellene felhozott vádak nem nyertek bizonyítást. A „nevel” /„megleckéztet” jelentésű gör. *paideuo* ige jelen esetben ún. eufémizmusnak tekinthető, hiszen a megostorozásra utal (vö. 18,33-ban olvasott jövendölést) annak ellenére, hogy annak megvalósulásáról Lukács nem tudósít (ellentétben: Mk 15,15; Mt 27,26; Jn 19,1). Lukács szintén hallgat arról, hogy a római katonák kegyetlen gúnyt űztek az immár elítélt Jézusból (vö. Mk 15,16-20 és Mt 27,27-31), s a keresztt alatt a kárörvendő „szállj le a keresztről” felszólítás helyett – Lukács szerint – a „mentsd meg magadat” kifejezés visszhangzik (Lk 23,37). Mindezek okát abban látjuk, hogy Lukács lojális kíván lenni a római birodalom funkcionáriusai iránt, és a Jézus halála iránti felelősséget inkább a vallási és politikai vezetőkre hárítja.

A nyomozás lezárása után az igazságnak megfelelő cselekvés Jézus azonnali elbocsátása lett volna. Azáltal, hogy Pilátus nem hozza meg a meggyőződése szerinti döntést, hanem Jézus ellenfeleinek egyetértését is keresi, a tárgyalást végzetesen elhúzza. Jézus perének felvétele óta eddig a pontig Pilátus helyesen cselekedett; ami viszont ezután következik, az inkább politikai ügyeskedés, mint sem igazságszolgáltatás: nem az igazságtól vezérelteti magát, hanem a külső elvárásoknak akar megfelelni.

Bár azok Jézus halálát kérik, de látva, hogy a vádak nem helytállóak, a római helytartó nem akar engedni kérésüknek. Helyette ő inkább Jézus megostorozását ajánlja föl, hogy haragjukat lecsillapítsa. Jn 19,1-5 szerint a megostorozásnak halálbüntetést helyettesítő szerepet szánt Pilátus, de aztán „a főpapok és a szolgák” (19,6) mégsem elégedtek meg vele, hanem halálát követelték. A Mk 15,15-ben és Mt 27,26-ban a megostorozás más szerepet kap: Jézus halálra ítélését követően történik, mintegy ráadás-büntetésként a keresztre feszítés előtt.

Politikai lavírozásával Pilátus feladja az igazságosság szilárd alapját. Ahelyett, hogy következetesen támaszkodna nyomozásának eredményeire, a vádlók követeléseire hagyatkozik. Jézus ártatlansága ellenére kész megostoroztatni őt, de amikor azok nem tágítanak, feladja meggyőződését.

 Kérdés: Máté evangéliuma a béna meggyógyítása után (9,8) azt írja, hogy Isten ilyen hatalmat adott az *embereknek*, de más fordítások szerint: *(egy) embernek*. Melyik szerepel az eredeti görög szövegben? Ha az első, akkor ezt hogyan értsük?

Válasz: Máté 9,8 görög szövegének utolsó szava *tois antrópois*, ami az „ember” főnév többes számú részesesete, vagyis a helyes fordítás szerint a gyógyítás láttára összeverődött tömeg „az embereknek” adatott hatalomért dicsőíti Istent. A bűnöktől való megszabadulás és annak látványos bizonyítéka, a béna meggyógyulása, Jézus tettének következménye. Amennyiben Máté pusztán erről az epizódról kívánna tudósítani, akkor az egyes számú formát használná, s így a Jézusban, mint emberben (az Emberfiában) megnyilvánult isteni hatalomról szólna. Az evangélista azonban nem krónikás, aki a régi eseményeket jegyzi fel. Egyrészt korának igehirdetője, aki egy-egy megtörtént eseményt azért idéz föl, hogy annak aktualitására rámutasson, másrészt sokszor többszintű felismeréseit egyetlen perikópába sűríti. A többes számú kifejezéssel Máté kétségtelenül azokra az egyházi tisztségviselőkre utal, akik hatalmukat a feltámadt Úrtól kapták (vö. 28,18-20), és akik szolgálata által a betegek gyógyulnak (vö. 10,8), s a bűnösök megszabadulnak kötelékeiktől (vö. 16,19; 18,18). A „sokaság” tehát a hitre ébredt emberek kórusát jeleníti meg, akik manapság is azért dicsőítik Istent, mert az Emberfiának adott felszabadító hatalom az egyházban ma is megtapasztalható.

Állatok a Bibliában: A kutya

Héber: KELEB, görög: KÜÓN, KÜNARION (kicsinyítő)

LEÍRÁSA: Megjelenését illetően a Bibliában említett kutya úgy nézhetett ki, mint a modern farkaskutya, rövid, hegyes fülekkel, hegyes orral és hosszú farokkal. A bibliai kutyáról nem kell azonban úgy gondolkoznunk, mint „az ember legjobb barátja”-ról, vagy a házőrző kutyáról, vagy mint egy hűséges társról. A bibliai kutya tisztátalan állat, mert elhullott állatokon él. Úgy írják le, mint ami vadul rohangál a város utcáin, gazda nélkül (Zsolt 59,6). Így az idegen, aki este a városba ér, azon veheti észre magát, hogy „egy farka kutya” veszi körül (Zsolt 22,16-21).

A kutya egyik tulajdonsága, amit az izraeliták nagyra értékeltek, az ébersége volt (Iz 56,10). A néma kutya, amely nem tud ugatni, olyan, mint a vak csösz.

A „kutya” szót képletesen (is) használják, pl. Góliát gyalázkodásának kifejezésére (1 Sám 17,43). Mefibóset úgy fejezi ki alázatosságát, hogy magát „döglött kutya”-nak nevezi (2 Sám 9,8). A kutyát, miként a disznót is, falánksága mindenevővé teszi. A kutyák „utca-seprők”-ként is szolgáltak a város utcáin, ahová a háziasszonyok kidobálták a ház minden szemetét. Ezért nem kedves dolog, ha elveszik a gyerekektől a kenyeret és odaadják a söprögető kutyáknak. Az izraeliták között Jézus idejében megszokott volt az is, hogy a szót a pogányok gyalázatának kifejezésére használják (Mt 16,26; Mk 7,27; és esteleg a Mt 7,6), akik, mint a kutyák, tisztátalanok. A künarion szónak, amit Jézus használ, szelídebb hangzása és kevésbé durva jelentése lehetett: néhány kisebb kutyát a házba is beengedhettek, és bizalmukba fogadhattak; erre utal a kánaánita asszony a Mt 13,26-ban.

A szót átvitt értelemben is használják a Fil 3,2-ben a zsidózók megjelölésére, valamint a Jel 22,15-ben, utalva a tisztátalan népre általában. A MTörv 23,18-ban a szó férfi prostituáltra vonatkozik.

ELŐFORDULÁSI HELYEK: KELEB Kiv 11,7; 22,31; MTörv 23,18; Bír 7,5; 1 Sám 17,43; 24,14; 2 Sám 3,8; 9,8; 16,9; 1 Kir 14,11; 16,4; 21,19.23.24; 22,38; 2 Kir 8,13; 9,10.36; Jób 20,1; Zsolt 22,16.20; 59,6.14; 68,23; Péld 26,11.17; Préd 9,4; Iz 56,10,11; 66,3; Jer 15,3.

KÜÖN és KÜNARION: Mt 7,6; 15,26.27; Mk 7,27.28; Lk 16,21; Fil 3,2; 2 Pét 2,22; Jel 22,15.

PROBLÉMÁS HELYEK: A Lk 16,21-ben szereplő szavakat gyakran úgy értik, hogy a szegény embert a kutyák megszánják, az emberek viszont nem. Lehet azonban mindezt úgy is értelmezni, mint a szenvedések súlyosbodását: az ember túl gyöngye ahhoz, hogy elhárítsa magától egy tisztátalan állat érintését, amely dögtől bűzlik. Ez esetben az ALLA KAI a szegény ember nyomorúságának fokozódását fejezné ki.

Fauna and Flora of the Bible, Committee on Translations of the
UBS, United Bible Societies, London-New York-Stuttgart, 21-22.o.

Fordította: Tarjányi Béla

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

KÖZGYŰLÉS

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2005. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2005. szept. 8-án fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2004/2005-ös munkaév tevékenységéről
3. A 2005/2006-os munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A második rendes közgyűlést szeptember 24-én délelőtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2005. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2005. szeptember 24-én de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2004/2005-ös munkaév tevékenységéről
3. A 2005/2006-os munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órákor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2005. jún. 20.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Biblikus professzorok értekezlete – A magyar biblikus professzorok április 2-án tartották meg a Bibliaközpontban ezévi első szakmai értekezletüket, amelyen ezúttal Rózsa Huba és Tarjányi Béla professzorok tartottak vitaindító előadást. Az előadásokat élénk vita és szakmai megbeszélés követte.

Bibliaiskola – A 2004-2005-ös munkaév során is megtartotta foglalkozásait az „Élő Ige” Bibliaiskola Vágvölgyi Éva főtítkár, továbbképzési csoportvezető irányításával. A májusi foglalkozásra Dunakeszin került sor, az egyik résztvevő házaspár otthonában. A munkaév utolsó bibliaórája a Bibliaközpontban hálaadó szentmisével zárult. – A Bibliaiskola foglalkozásai szeptembertől folytatódnak a Bibliaközpontban (minden hónap első hétfőjén du. 5-től).

Előadások, lelkigyakorlatok – Vágvölgyi Éva főtítkár márc. 2-án Csobánkán a Bp. Szt. Család plébánia fiataljainak tartott biblikus lelki napot, ápr. 19-én pedig Debrecenben a Debrecen Kertvárosi plébánia hittanos csoportjainak és munkatársainak. Május 6-án az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar által „A sérült gyerekek vallási nevelése” címmel rendezett konferencián tartott előadást ill. foglalkozást.

Bibliai Figurák – Bibliai jeleneteket szemléltető bibliai figurák készítését sajátíthatták el a résztvevők Bibliai Figura Készítő Kurzusainkon a Bibliaközpontban Gelley Anna és Zsuppán Monika vezetésével. Az elmúlt félévben tartott három kurzuson (márc. 11-13, ápr. 8-10, máj. 30-31) is szép alkotások születtek a vezetők és a résztvevők nagy örömeire.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imába foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája az Oltári-szentség évében: 2005. júl. 8.: Lk 24,30-31; júl. 22.: 1 Kor 10,17; aug. 5.: Zsolt 33,9; aug. 19.: Jn 6,26-27; szept. 2.: Jn 6,31-32; szept. 16.: Jn 6,48-50; szept. 30: Jn 6,57; szept. 14.: Jn 6,34.

Az imaóra vezetői szeretettel hívnak és várnak a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2600 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
30% ill. 25 % kedvezménnyel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1820 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*

2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*

3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 8.000 – 7.000 – 7.000 Ft

A három kötetes mű ára: 22.000 Ft

Társulatunk Boltjának ajánlata:

Barsi B.: Íme, most fölme gyünk Jeruzsálembe ára: 700,-

Barsi Balázs: Hozsannától Hallelujáig ára: 700,-

Bovon: Jézus utolsó napja ára: 500,-

Bühlmann, W.: Hogyan élt Jézus ára: 980,-

Gnilka, J.: A Názáreti Jézus ára: 3200,-

Douglas, L.: És köntösömre sorsot vetettek ára: 1340,-

Dué, Andrea: A kereszténység történeti atlasza ára: 7599,-

Miller, M. – Hayes, J.H.: Az ókori Izrael és Júda ára: 3810,-

Schlier, H.: Jézus Krisztus feltámadása ára: 440,-

Thivollier, P.: A Szabadító ára: 1200,-

Újdonság!

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára 2600 Ft.

Székely János: *Az Újszövetség teológiája.* Ára: 1960 Ft.

Kocsis Imre, „Isten elküldte Fiának Lelkét...” Ára: 840 Ft.

Isten Szava

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+postaköltség)*

Ha

*Ha kemény szikla vagy,
Én lány víz leszek.*

*Ha völgy vagy,
Betöltöm mélyeidet.*

*Ha vándor vagy,
Út leszek számodra,
Ha hazatérő, akkor kapu.*

(Havva)

örökre megmarad
